БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

43-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 165 (11151) | 1966 оной июлиин 14, четверг | Сэн 2 мүнгэн

ШАНАРТАЙ ПААР—ШЭНИИСЫН ХАНИ

Орооһо тарянай, бусад ургамалнуудай тогтууритай баян ургаса жэл бүри абадаг болохо тушаа партиин Центральна Комитедэй майн Пленум дээрэ онсо анхарал хандуулагдажа, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ харюусалгатай зорилгонууд табигдаба. Ямар аргаар, хайшан гэжэ эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэб, ямар арга боломжонууд бииб гэжэ мүнөө үедэ манайшье республикын ажахы бүхэндэ хэлсэжэ, тодорхой хэмжээнүүд хараалагдана.

Эдэ хэмжээнүүдэй нэгэниинь—эртын һайн паар болоно. Манай республикын олонхи аймагуудта хабар эртэ таригдадаг шэниисын ундэһэлжэ, түлэг ургажа байха үедэ хура бороо бага орожо, тариилга гандадаг гээшэ. Энэ ушарта паар айхабтар ехэ туһатай. Ямаршье ган гасуур жэлдэ паар дээрэ таригдаһан шэниисэ баян ургаса үгэдэгынь мэдээжэ. Мүнөө үедэ эртын һайн паарай аша үрые арсаха хүн байхагүй.

Республикымнай олохон ажахынууд һайн шанартай паар бэлдэжэ, жэл бүри баян ургаса абадаг. Мухар-Шэбэрэй «Коммунизм» колхозойхид хэдышье ган жэлдэ паар дээрэһээ гектарай 15 центнерһээ доошо шэниисэ хуряажа үзөөгүй. Эндэ олонхи ушарта һайн паар дээрэһээ гектарай 25—30 центнер хүрэтэр таряа абадаг байха юм. Тарбагатайн «Маяк», Түнхэнэй «Сибиряк» колхозууд, Хүдэриин, Ториин совхозууд сэбэр һайн паар бэлдэжэ, жэлһээ жэлдэ баян ургаса хуряадаг. Мүнөө жэлдэшье эдэ ажахынууд паар хахалха түсэбөө дүүргэжэ, тэндээ үбһэ ногоо ургуулангүй, сэбэр байлгахын тула культиваци, дисковани хэнэ, нигээд хоёрлон хахалхаар бэлдэжэ байнхай. Түнхэнэй аймагай зарим ажахынуудта хатуу шэлдэн хүрьһэтэй, хяагай үндэһэтэй паарые гурбадахяа хахалдаг дүршэлтэй.

Тиигэбэшье юрэнхыдөө энэ шухала хэрэгтэ анхарал бага табидаг, шэнэ газар элдүүрилжэ, паар ехээр хахалдаг болохо арга боломжонуудаа хүсэд хэрэглэдэггүй хүтэлбэрилэгшэд, агрономууд бии. Имагтал энэ ушарһаа Баргажанай, Прибайкалиин, Хяагтын аймагуудай ажахынууд мүнөө хүрэтэр паар хахалха түсэбөө дүүргээгүй байһаар. Мүн Зэдын, Захааминай аймагуудта паар мууса бэлдэгдэнэ.

Баргажанай аймагай Аргадын совхоздо, Загарайн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ, Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта паар саг соогоо элдүүрилэгдэнгүй байжа, тэндэнь үбдэгтэ хүрэмэ бүртаг үбһэн ургашадаг. Нимэ паарһаа ямар үрэ гарахаб даа. Миил хайран газараа жэл соо хооһоор хаяһан болоно бшуу.

Байгша ондошье паар элдүүрилгэ аали нобшоор ябажа байна. Илангаяа Хяагтын, Баргажанай, Загарайн, Сэлэнгын аймагуудай олонхи ажахынуудта паар хахалагдаад лэ, дахин элдүүрилгэ огто хэгдээгүй, тэндэнь буртаг үбһэн зортоороо ургана. Паар элдүүрилгэдэ нимээр хандаха гээшэ тон буруу. Аймагуудай хүдөө ажахын управленинүүд, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, агрономууд, арадай хинагшад эдэ үдэрнүүдтэ паар хахалалга, элдүүрилгые хаа хаанагүй шалгажа, тэрэниие һайжаруулха хэмжээ дары абаха болоно.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ ороһон бороогой удаа паар элдүүрилхэдэ угаа зохид болонхой. Тиимэһээ ажахы бүхэндэ энэ хүдэлмэридэ хүсэд хүрэхөөр тракторнуудые табижа, ургаса хуряалгын эхилтэр паараа хоёрложо, элдүүрилжэ сүм дүүргэхэ хэмжээ абаха ушартай. Паар элдүүрилжэ ябаһан механизаторнуудта бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха арга олгохо, горючи, тоһо, уһаар таһалгаряагүй хангаха шухала.

Мүн республикын колхоз, совхозуудта шэнэ газар элдүүрилхэ хүдэлмэри ехэ нобшоор хэгдэнэ. Мүнөө жэлдэ республика догор 13 мянгаад гектар шэнэ, боро газар элдүүрилэгдэхэ аад, миил 4 мянгаад гектар хахалагдаад байна. Кабанскын аймагта уһа намаг хатаажа, шугы бургааһа сэбэрлэжэ, шэнэ газар эдлэхэ ехэ арга боломжонууд бии. Тиигэбэшье тэндэ ороойдоо арбаад гектар хахалагдаа. Кабанскын, Байгалай совхозууд хүсэ ехэтэ тракторнуудтай байбашье, өөһэдынгөө хүсөөр шугы бургааһа сэбэрлэжэ, шэнэ газар элдүүрилхэ талаар юушье хэнэгүй. Шэнэ газар элдүүридэ оруулха хүдэлмэри Хяагтын, Зэдын, Ахын аймагуудай ажахынуудта хангалтагүйгөөр ябуулагдана.

Эдэ бүгэдэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, республикын Хүдөө ажахын министерствын, уһанай ажахын управлениин, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй, «Бурводстрой» трестын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд энэ шухала хэрэгтэ анхарал багаар табина, шэнэ газар элдүүрилгэдэ ябажа байһан хүнүүдэй ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ гэжэ оролдоногүй. Тиимэһээ хүсэ ехэтэ техникэ тон мууса ашаглагдана. Аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд энэ дутагдалые усадхаха, ажахынуудта бии байгаа хүсэ ехэтэ трактор, машинануудые бүхыдэнь хүдэлгэжэ, шэнэ газар ашаглаха түсэбөө заабол бэелүүлхэ хэмжээ абаха болоно.

Ерэхэ жэлдэ—Агууехэ Октябриин революциин 50 жэлэй ойн жэлдэ—үндэр баян ургаса абахын тула шэнэ газар элдүүрилхэ, һайн шанартай паар хүсэд хүрэхөөр бэлдэхэ гээшэ мүнөөдэрэй шухала зорилго мүн. Шанартай һайн паар—шэниисын найдамтай хани байһыень мартажа болохогүй.

ЗААТАГҮЙ БЭЕЛҮҮЛХЭ ЗОРИЛГОНУУД:

Үнеэдээ үдэр һүнигүй адуулжа, һү ехээр һааха. Хонидоо түргэн хайшалжа, граммшье нооһо гээхэгүй. Үбһэ хуряалгадаа жэгдэрэн орохо.

Һүниин манаас шалганабди

ГЭДЭРГЭ ТАТАҺААР ҮНИНЭЙ

Һү һааха, гүрэндэ худалдаха талаар «Мир» колхозой ехэ гээгдэлдэ байһан тухай КПСС-эй райкомой бюрогой тогтоол соо, мүн хахад жэлэй дүн согсолһон мэдээсэл доторшье элишэлэгдэнхэй. Адууһа малайнгаа ашаг шэмэ абалгада анхарал табяагүй байһан дээрэһээ энэ колхоз нёдондо гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб дүүргээгүй һэн. Тэрэшэлэн энэ жэлэй түрүүшын хахадай даабари 95 процент дүүргэгдээ гэхэ гү, али энэ ажахы гүрэндөө 247 центнер һү дутуу оруулаа бшуу. Эдэ баримтанууд дээрэһээ харахада, тус колхоз үнинһөө хойшо аймагаа гэдэргэ таталжа ябана. Тиимэл хадань бидэнэр энэ колхоздо ошоһон байнабди.

Яахадаа энэ ажахы гээгдэлһээ гаранагүйб гэһэн асуудалда абтажа, колхозой һаалиин гүүртэнүүдээр ябагдаа.

Мүнөө малай шэмэ орохо, сагаан эдеэнэй дэлбэрхэ сагшье һаа, мүртэй хубилалта болоодүй. Ушарынь гэхэдэ, тус колхозой һаалиин гүүртэнүүд хүршэ ажахынуудайхиһаа һаргаар гээгдэжэ зуһаландаа нүүлгэгдэһэн байшоо. Хүршэнэрэйнгөө үнеэдээ һүни адуулалсажа байхада, бургалтайгаархин тэрээн тушаа бодомжолооошьегүй.

...Үдэшын 10-дахи часай ябажа байха үеэр Гэдэн гэжэ газарта зуһалаг хоёр гүүртэдэ хүрэбэбди. Үнеэдынь хорёодо хаалгатай, һаалишад, мал адуулагшадынь унтахаяа түхеэржэ байба.

— Орой болоо, унтаха саг ерээ,—гэжэ мал адуулагша Будай Гармаев тамхилжа байха зуураа дуугарба.

— Үглөөдэр эртэлхэ, үнеэдээ үглөөнэй зургаан сагта туужа гараха зомди,— гээд нүгөөдэхи малшан Мандир Цыдыпов нэмэбэ.

Яахадаа үнеэдээ һүниндоо адуулнагүйбта гэжэ асуухада, эдэ малшад ехээр гайхалдаба.

— Бороо орожо байна ха юм.

Үнэхөөр бороо бага зэргэ шэбэржэ байһан. Теэд үнеэдынь хорёодо байхадаашье бороодо сохюулха болоно. Эндэнь һарабша халхабша орой байхагүй.

Бүрхэг, бороотой һүни мал адуулхань бэрхэтэйшье юм бэзэ. Тиигэбэшье нимэ бэрхэшээлнүүдһээ зүрхэсоод байбал, хаанаһаа һү һаали нэмэжэ шадагдаха хаб. Юрэдөө эдэнэр хагсуутай сагта малаа хаагаад лэ байдаг заншалтай. Фермые даагша Жигжит Айсуев гүүртэеэ орхёод, гэртээ харишанхай.

Зүгөөр һаалишадай һанаа бодол тад ондоо. Тэдэнэр малаа һүнинь бэлшээхые хүсэнэ. Теэд үрэ гаранагүй, тэдэнэрэй үгэ дуулаха хүн байхагүй. Колхозой правлени, партком «шэхэ дүлии, нюдэ балай» һуужа байһаар.

Үглөөдэрынь 1-дэхи отделениин зунай бэлшээри дээгүүр ябагдаа. Колхозой центрһээ 35—40 километр ябажа, Бургалтай горхоной эхеэр байрлаһан малшадтай хөөрэлдэбэбди. Тиихэдэ баһал аб адли. Һүниндөө мал бэлшээдэг хүн олдобогүй. Бултал ямар нэгэн шалтаг урдаа барина.

— Бэлшээримнай ой модон соогуур, һүниндоо тэндэ малаа гаргабал, тэдэнээ алдажархихабди,—гээд гүүртые даагша нүхэр Цыремпилов оролсоно.

Хоёрдохи гүүртые даагша нүхэр Жаргаловые олобогүйбди. Тэрэ баһал Айсуев мэтэ гэртээ харишадаг заншалтай байба.

Ахалагша һаалишан Цыренжит Золтуеватай хөөрэлдэхэдэ, тэрэ хамта ажалладаг хүнүүдэйнгээ хэды шэнээн һү һаажа байһыень мэдэхэһээ байтагай, өөрынгөө хүдэлмэриин дүн мэдэбэгүй. Юуб гэхэдэ, эндэ һаагдаһан һүнэй тоо бүридхэл муу, юумэ ойлгохын аргагүй болошонхой. Бүхэли недели соо хэды шэнээн һү һааһанаа зарим һаалишад ойлгонгүй ябана. Гүүртэдэнь дүн харуулдаг тусхай самбар биишье һаа, тэрэнь ходо хооһон байна.

Колхозой главна зоотехник Ю. Айсуев, главна ветврач А. Айсуев гэгшэд адууһа малые саг соонь үрэжүүлхэ, һубайруулхагүй гэжэ оролдоногүй. Үнеэдые искусственна аргаар үрэжүүлдэг гурбан пункт бии байһанаа мүнөө хаагдашанхай. Буханууд һүрэгүүдтэ һула табигданхай. Нимэ дутагдалнуудай бии байһан лэ дээрэһээ һаалиин гүүртэнүүдтэ үнеэд олооро һубайрна бшуу. Гансахан нэгэдэхи гүүртын 171 үнеэдэй миил 95-иинь мүнөө һаалгагдана. Бэшэ үнеэд юундэ һаагданагүйб гэжэ һурахада, гүүртые даагша нүхэр Цыремпилов тодорхой харюу үгэбэгүй.

Зунай зүлгэ ногоон дээрэ колхозой һүрэг мал хүсэд таргалнагүй, ашаг шэмэнь ахир байһан зандаа. Тиин зарим нэгэн һаалишад, Мэдэгма Айдопова, Дари Баирова, Тогочи Бубеева гэгшэд лэ суудхэдэ һүтэй үнеэдһээнь 8—9 литр һү һаана. Хэрбээ тэрэниие даалгагдаһан бүхы үнеэдтэнь хубаажа үзэбэл, бүри бага болошоно.

Эдэ бүгэдэһөө хараад үзэхэдэ, колхозой правлени, партком нимэ гээгдэлдэ ороһонһоонь ямаршье тобшолол хээгүй, ажалай эмхидхэл һайжаруулжа шадаагүй байһаар. Малшадай дунда социалис мүрысөөн ёһын тэдыдэ эмхидхэгдэнхэй, һаалиин мал һүниндөө орой адуулагданагүй. Энэл шалтагаанһаа гүрэндэ һү худалдаха хахад жэлэй түсэб тус колхоз дүүргээгүй үлөө ха юм. КПСС-эй Зэдын райкомой зэмэнь гэхэдэ, тэдэнэр тус колхоз тушаа тогтоол абаһан аад лэ, тэрэнэйнгээ дүүргэлтые шалгахаяа мартажархёо бшуу. Ядахын сагта малшадай зуһадаг газарта радиоприёмнигууд байхагүй, тиишэ газетэ, журналнууд хаа-яа абаашагдана, агитаторнуудшье ябахаяа болишонхой. Энэ талаар колхозой партком партиин райкомой эрилтэ дүүргээгүй байшоо.

Тиин энэ ажахыда һү һааляа, тэрэниие гүрэндэ худалдалгаяа дээшэлүүлхэ арга боломжонууд гүйсэд бии. Эндэ ажалша бэрхэ һаалишад, малшадшье олон.

Д. БАДМАЖАПОВ,
«Зэдын үнэн» газетын редакторай орлогшо, аймагай арадай хиналтын комитедэй гэшүүн.
Г. СУББОТИН,
манай тусхай корр.

ОРЕНБУРГЫН АРГААР...

— Хаана, ямар отделенидэ хони хайшалалга һайнаар эмхидхэгдэнхэйб?—гэһэн асуудалда:

— Нэгэдэхи отделени эрхимлэнэ,—гээд Ивалгын туршалгаүйлэдбэриин ажахын хүтэлбэрилэгшэд нэгэн доро харюусаха байха.

Эндэ урдын дүй дүршэлтэй хайшалагшадһаа гадна, залуу үетэншье абьяастай бэрхээр ажаллана. Гансал энэ отделенидэ оренбургын аргаар нооһо түргөөр хайшална.

Электро-хайшын ханхинаан эртэ үглөөнһөө үдэшэ орои болотор замханагүй. Хэдэхэн минута соо нэхы дэгэлээ шобто татуулһан хонид станок дээрэпээ һүрэн буугаад лэ саашална.

Хайшалалгын шанар яһала һайн. 18 электро-хайша дуу дуугаа буляалдан таршаганана. Тэдэнэй нэгэндэ Бимба Базаров ажаллана. Энэ хүбүүе Ивалгада мэдэхэгүй хүн байхагүй. Республика соогоо хони түргэн хайшалагшадай нэгэн гэжэ суутай.

Үнгэрһэн жэл оренбургын аргаар хони хайшалха республиканска мүрысөөндэ Бимба Базаров гурбадахи һуури эзэлээ һэн. Тэрэ жэлдээ Волгоград ошожо, оронойнгоо бэрхэ бэрхэ хайшашадтай мүрысэһэн байха. Аяар 120 мастер сооһоо 37-дохи һуури эзэлээ һэн.

Энэ жэл Бимба Базаров Монголой Арадай Республика ошожо, хони түргөөр хайшалдаг дүй дүршэлдөө хүршэнэрөө һургаа. Ивалгын хүбүүнэй хайшалалгада онсо бэрхэ байһандань монголнууд ехэтэ һонирхоо һэн.

Эдэ үдэрнүүдтэ Б. Базаров үдэртөө дунда зэргээр 60 хони хайшална. Нэгэ хони 4,5 минута соо хайшалжархина. Хайшалһан нооһонойнь шанар һайн. Хони адааха, шулгалха гэжэ нэгэтэшье байгаагүй. Ветеринарна хүдэлмэрилэгшэд хайшашадай хойноһоо саг үргэлжэ хинан шалгажа байдаг. Адаһан хонидые тэрэ дарыдань эмшэлээдхидэг. Харин Базаровай захада дүтэшье ерэнэгүй. Нэгэшье хони адаадаггүйень мэдэнэ ха юм.

Бимба Базаров өөрынгөө баян дүй дүршэлые залуу үегэндэ дуратайгаар дамжуулан үгэдэг. Тэрэнэй һургаһан Ивалгын дүйда һургуулиин һурагшад Пурбо Цыбиков, Гомбожап Аюшиев, Буда-Цырен Цыденов болон бусад хони хайшалха дүршэл һайса шудаланхай. Жэшээнь, Гомбожап, Пурбо гэгшэд үдэр бүри тус тустаа 40—45 хони һайн шанартайгаар хайшална.

Отделениин хонидһоо дунда зэргээр 3,5 килограмм нооһон абтана.

З. ТЭЛИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1). Бэрхэ хайшалагша Виктор **Цынгеев.** 2). Бимба **Базаров** (баруун гарһаа) һурагшадые дүй дүйшэлдөө һургажа байна.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

РЕСПУБЛИКЫН АЖАХЫНУУДАЙ ГҮРЭНДЭ МАЛ АЖАЛАЙ ПРОДУКТНУУДЫЕ ХУДАЛДАЖА БАЙҺАН ТУХАЙ

1966 оной июлиин 10-най мэдээн

(Гурбан кварталай түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	мяхан	һүн	нооһон	Үндэгэн
Баргажанай	31	47	35	88
Бэшүүрэй	42	66	35	109
Зэдын	40	63	23	112
Яруунын	30	63	61	141
Баунтын	31	56	—	—
Загарайн	55	61	29	97
Захааминай	42	59	50	125
Кабанскын	71	68	58	82
Прибайкалиин	64	67	53	95
Хяагтын	38	65	37	92
Мухар-Шэбэрэй	41	68	48	99,5
Сэлэнгын	33	66	53	114
Түнхэнэй	55	64	58	82
Ахын	3	17	57	—
Улаан-Үдын	55	70	55	99,4
Хоринын	44	66	58	111

Хахад жэл үнгэрөө. Һү, тоһо, мяха, нооһо гүрэндэ худалдагдаха хахад жэлэй түсэб амжалтатайгаар бэелүүлэгдээ.

Даб дээрэ хараад үзэхэдэ, нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулбал, 1775 тонноор ехэ һаагдаһан байна. Энэ хадаа үнеэдэй тоо толгойн олошорһоной ашаар лэ нэлээ.

Хэрбээ үнеэн бүриһөө һаагдаһан һүень энэ үеынхитэй сасуулаад үзэбэл, аяар 10 килограмаар доошоо оропон байна. Республикын 12 аймагууд һү һааляа нёдондо жэлэйхиһээ дээшэлүүлжэ шадаа. Тэдэнэйл ашаар республикамнай хахад жэлэйнгээ түсэб амжалтатайгаар бэелүүлээ бшуу. Тиин гэһээ аяар 5 аймаг: Ахын, Баргажанай, Зэдын, Бэшүүрэй, Хяагтын аймагууд һү һааляа нёдондоной энэ үеынхиһөө хараа байса доошонь оруулаа.

Бэшэ 9 аймаг һүеэ дээшэлүүлээгүй. Энэ юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, гансал малшад, һаалишад, мэргэжэлтэдэй ажал хүдэлмэридөө харюусалгагүйгөөр хандаһанһаа болоо гэхэдэ алдуу болохогүй. Бэшэ шалтаг байха арганьгүй. Үнгэрһэн жэлтэй сасуулбал, мүнөө жэл хура бороошье элбэг, зүлгэ ногооншье хаа хаанагүй һайн ха юм.

Жэшээнь, Зэдын аймагай «Мир» колхозые абаад үзэе. Хахад жэлэйнгээ түсэб аяар 247 центнерээр гүрэндөө дутуу тушаагаа. Колхоз бэлшээриин газараар элбэг баян юм. Мүнөө жэл ногоонойнь гарасашье һайн, теэд гансал өөһэдынгөө гэмээр түсэб даабаряа дүүргэнэгүй ха юм.

Дээдэхи таблица хараад үзэе. Ахын аймаг юһэ һара соо гүрэндэ 940 тонно һү тушааха түсэбтэй аад, оройдоол 164 тонно тушаагаа. Тиихэдэ 710 тонно мяханай орондо миил 22 тонно гэхэ гү, али түсэбөө оройдоол 3 процент дүүргээд байна. Баргажанай, Бэшүүрэй аймагуудшье бирагүйхэн үрэ дүнгүүдтэй.

Нооһо хайшалгаар республикын колхоз, совхозууд баһал унжагайрһан зандаа. Үнгэрһэн жэлэй июлиин нэгэнтэй сасуулбал, мүнөө жэл аяар 3384 центнер нооһо багаар хайшалаад байна.

Үндэгэ худалдалгаар республикын колхоз, совхозууд бараг һайн ябажа байна гэхэдэ болоно. Энэ жэлэй 6 һара соо нёдондоной энэ үеынхиһөө 1913,9 мянган үндэгэ олоор абтаа.

БурАССР-эй арадай хиналтын комитедтэ

ЭДЭ ДУТАГДАЛТАЙ ЭБСЭЖЭ БОЛОХО ААЛ?

Аймагуудай арадай хиналтын комитедүүдэй түлөөлэгшэдэй зүблөөн дээрэ Хүдөө ажахын министерствын, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй, автоуправлениин, Буряадай хилээмэнэй болон комбикормово промышленностиин управлениин, нефтебазын болон хүдөө ажахын бусад организацинуудай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд хабаадаа.

Хүдөө ажахын продукци бэлэдхэлдэ, үбһэ, таряа хуряалгада бэлдэлгэ болон ургаса харууһалха хүдэлмэриин хангалтагүйгөөр ябуулагдажа байһан тухай энэ зүблөөн дээрэ хэлэгдээ.

Республикын олохон колхоз, совхозууд тарилгынгаа хойноһоо һайса харууһалга хэнэтүй, ехэнхинь буртаг үбһэндэ даруулшанхай гэжэ тэмдэглэгдээ.

Июлиин 1-нэй байдалаар кукурузын тарилгын оройдоол 29 процентнь зуруу хоорондуураа нэгэ дахин элдүүрилэгдээ. Хоёрдохи зуруу хоорондын элдүүрилгэ кукурузын тарилгын оройдоол 10 процентдэ хэгдээд байна. Загарайн аймагта энэнь миил 3 процент болоно.

Үнгэрһэн жэл Хяагтын аймагай колхоз, совхозууд саахарай свёкло тарихынь таряад, тэрэнэйнтээ хойноһоо харууһалжа шадаагүй дээрэһээ мүртэй ургаса абаагүй һэн. Мүнөөшье нёдондонойнгоо алдуу эндүүе дабтаһаар.

Республикын олохон ажахы паар хахалха түсэбөө дүүргээгүй. Баргажанай, Прибайкалиин, Хяагтын аймагууд паар хахалха түсэбөө оройдоол 55—58 процент дүүргээ. Баргажанай, Загарайн, Прибайкалиин, Улаан-Үдын, Хяагтын, Сэлэнгын аймагууд паар элдүүрилхэ хүдэлмэреэ эхилээгүй байха юм. Зэдын, Бэшүүрэй аймагууд паарайнгаа оройдоол 5—6 процент элдүүрилээ.

Шэнэ ба боро газар элдүүрилхэ түсэб баһал дүүргэгдэнэгүй. Захааминай аймаг 522 га газар элдүүрилхэ түсэбтэй аад, нэгэшье гектар элдүүрилээгүй байха юм. Кабанскын, Хяагтын, Зэдын, Түнхэнэй, Ахын аймагууд баһал даабаряа хүсэд дүүргээгүй.

Үбһэ, таряа хуряалгада машина техникэ хүсэд бэлэн болоогүй гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Үбһэ хуряалгадаа үглөө мүнөө орохо гэжэ байгаад, тракторна косилкануудые заһабарилха түсэб оройдоол 50 процент дүүргэгдээ. Гар болон морин, тракторна тармууршье бэлэн болоодүй.

Таряа хуряалгада бэлэдхэл баһал унжагайрһаар. Юуб гэхэдэ, комбайн заһабарилха хүдэлмэри оройдоо 28 процент дүүргэгдээ. Таряа хадаха жаткаяа Бэшүүрэй, Түнхэнэй аймагууд заһабарилжа захалаашьедүй. Таряа хатааха, хадагалха склад, талмайнууд мүн лэ заһабарилагдаадүй.

«Октябрьский», Борьёогой, мүн Хоринын аймагай совхозууд орооһо хатааха тусхай пункт бариха түсэбтэй аад, мүнөөшье хүрэтэр энэ барилгаяа захалаадүй байһаар.

— Машина техникэ заһабарилха хүдэлмэри яахадаа унжагайрнаб гэхэдэ, нэн түрүүн механизаторнууд дуталдана. Загарайн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо комбайн заһабарилха хүдэлмэридэ оройдоол нэгэ комбайнерые табяа,—гээд Хүдөө ажахын министерствын механизациин таһагай начальник нүхэр Хуторной тэмдэглээ.

Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой 15 комбайнһаа оройдоол нэгэнь заһабарилагдаа. «Рассвет», «Дружба», Калининай нэрэмжэтэ колхозууд мүн лэ бирагүй байдалтай.

Үнгэрһэн жэл харгын муу дээрэһээ талха тушаадаг пункт хүрэтэр нилээд ехэ орооһон гээгдэдэг һэн. Энэшье жэл тэрэ ялхи яаматай харгынууд заһабарилагдаадүй.

Таряа хуряалгын үедэ орооһо зөөхэ автомашинанууд дуталдана. Үнгэрхэдөө үйлэдбэриин зарим управлениин начальнигууд колхоз, совхозуудай таряа хуряалгадаа али тухай бэлдэжэ байһыень мэдэхэгүй байшоо.

Эдэ бүгэдэ дутагдалнуудые хараадаа абан, зүблөөндэ хабаадагшад эмхидхэлэй хүдэлмэри эрид һайжаруулха гэжэ шиидээ.

Ойрын үдэрнүүдтэ бүхы аймагуудаар колхоз, совхозуудай хиналтын бүлэгүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй зүблөө үнгэргэхэ, мүн хаа хаанагүй арадай хинагшадтай хөөрэлдэхэ шухала.

Суглаа үнгэргэхэдөө Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой арадай хинагшадай бүлэгэй хүдэлмэриие зүбшэн хэлсэхэ болоно. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр энэ талаар нилээд һай һайн дурадхалнуудые оруулһан байна бшуу.

К. ПАШИН,
Буряадай АССР-эй арадай хиналтын комитедэй инспектор.

Москвагаа мэдээсэнэ

А. П. РУДАКОВЫЕ ХҮДӨӨЛҮҮЛГЭ

Улаан талмай дээрэ шаналалай митинг болобо

Ленинскэ партиин элитэ ажал ябуулагша, КПСС-эй Центральна Комитедэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь, КПСС-эй ЦК-гай Хүндэ промышленностиин таһагые даагша, СССР-эй Верховно Соведэй депутат **Александр Петрович Рудаковые** Коммунис парти, совет арад июлиин 12-то һүүлшынь замда үдэшөбэ.

Союзуудай байшан худар эжалшадай оролго 13 часта болюулагдаа. Наһа барагшын түрэлхид, дүтын хүнүүд, КПСС-эй Центральна Комитедэй гэшүүд, министрнүүд, СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд Колонно зал соо үлэбэ. Хахасалгын һүүлшын минутанууд захалаа.

А. П. Рудаковой шарил үнэһэтэй урные Союзуудай байшангһаа гаргаба. Тэрэнэй үбэртэ Москвагай гарнизоной сэрэгүүдэй хүндэлэлэй харуул жагсаагданхай байгаа.

Шаналалай кортеж Марксын проспект дээгүүр Улаан талмай гээшэ дабшаба. Эдэнэй урда тээнь КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, олон тоото эмхинүүд болон зурагаануудай, наһа барагшын түрэл саданай, дүтын хүнүүдэй веногуудые баринхай ябаба.

Улаан талмай. Эндэ сэрэгэй подразделенинүүд нягта жагсаалаар жэрын зогсонхой. Ниислэл хотын бүхы районуудай ажалшадай делегацинууд талмай дээрэ ерээ.

Шаналалай кортеж В. И. Ленинэй Мавзолейн хажууда тогтоо. А. П. Рудаковой шарил үнэһэтэй урна үндэр табсан дээрэ табигдаа.

14 час. нүхэр Л. И. Брежнев, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, А. Н. Шелепин, В. В. Гришин, П. М. Машеров, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, Б. Н. Пономарев, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн А. И. Микоян, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор, А. П. Рудаковые хүдөөлүүлхэ правительственна комиссиин гэшүүд Мавзолейн трибуна дээрэ гараба.

Правительственна комиссиин түрүүлэгшэ, КПСС-эй ЦК-гай секретарь И. В. Капитонов КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй даалгабаряар А. П. Рудаковой дурасхаалда зорюулагдаһан шаналалай митинг нээгээ.

Москва хотын партийна организациин, ажалшадай үмэнэһөө КПСС-эй МГК-гай нэгэдэхи секретарь Н. Г. Егорычев үгэ хэлэбэ. Удаа тээнь СССР-эй Хара металлургиин министр И. П. Казанецта үгэ үгтөө.

Шаналалай митинг тараа гэжэ соносхогдобо.

Коммунис партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэд хүдөөлүүлгэ эмхидхэхэ комиссиин гэшүүд Мавзолейн трибунаһаа бууба. Тиигээд эдэнэр тусхай табсан тээшэ ошожо, урнатай катафалкые үргөөд, Кремлиин хана тээшэ шэглэн дабшаа.

А. П. Рудаковой үнэһэн шарилтай урные Кремлиин ханада тусхай нүхэн соо хадагалба.

Артиллериин салютай абяан нэернэ. Энэнь СССР-эй гүрэнэй гимнын һүр жабхаланта аялгатай ниилэн зэдэлбэ.

Сэрэгэй подразделенинүүд Коммунис партида, совет арадтаа бүхы ами наһаяа, ажал ябуулгаяа зорюулһан А. П. Рудаковой хүндэлэлдэ ёһолол хэжэ, Улаан талмай дээгүүр жэгдэ жагсаалаар дабшан гараба.

(ТАСС).

ИНДИИН ПРЕМЬЕР-МИНИСТР ИНДИРА ГАНДИ МОСКВА ЕРЭБЭ

Индиин Премьер-Министр Индира Ганди Советскэ правительствын уряалаар июлиин 12-то албанай хэрэгээр Москва ерээ.

Индиин, Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар шэмэглэгдэһэн Внуковска аэродром дээрэ хүндэтэ айлшание СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, бусад тушаалтад угтаба.

Аэродром дээрэ ерэһэн Москва хотын ажалшадай түлөөлэгшэд хани барисаата ороной правительствын толгойлогшые халуунаар амаршалан уттаа.

(ТАСС).

Дэлхэйн кристаллографуудай хуралдаан

МОСКВА, июлиин 12. (ТАСС). Кристаллографуудай уласхоорондын VII конгресс мүнөөдэр Кремльдэхи Съездүүдэй ордон соо нээгдээ. Конгресс зарлаха эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, элитэ совет кристаллограф, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент Б. К. Вайнштейн эхилэлгын үгэ хэлэбэ. Энэ ехэ хуралдаанда 34 ороной 3 мянга шахуу эрдэмтэд хабаадана.

ПАРТИЙНА УДАРИДАГШЫН ТРИБУНА

Үдэр бүриин анхарал доро байха хэрэг

(Залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө)

Партида һаянай абтаһан гэшүүдые, шэнээр ороһон кандидадуудые коммунис үзэл сурталтайгаар хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй эрдэм мэдэрэлые дээшэлүүлхэ, улас түрын удхатай али бүхы асуудалнуудые мэдэхэ байхаар һургаха гээшэ партиина эхин организациин урдаа хараха гол уялгануудай нэгэниинь ха юм. Тиигээдшье һүүлэй жэлнүүдтэ партида абтаһан залуу коммунистнуудай манда олон байһан ушарһаа боложо, энэ хэрэгтэ анхаралаа онсо хандуулха эрилтэ табигдана.

Манай партийна эхин организациин бүридэлдэ ородог 16 гэшүүд хоёр жэл хүрэхэгүй стажтай юм. Гадна энэ үнгэрһэн жэлэй туршада үйлэдбэриин 27 түрүүшүүлые партиин гэшүүндэ кандидат болгон абаһан жэшээтэйбди. Тэдэнэй 14 нүхэдынь хүдэлмэришэд. Энэ баримта юу гэршэлнэб гэхэдэ, партиин зэргые бэхижүүлхэ лаб бата үндэһэ һуури манай предприяти дээрэ бии гэжэ сэхэ хэлэлтэй. Гэбэшье партида хүнүүдые абалгаар хүдэлмэреэ дүүргэхэ бэшэ, харин шэнэ нүхэдэй дунда ехэ хүдэлмэри эмхидхэн ябуулха шухала болоно.

Хэнэйшье мэдэһээр, залуу коммунистнууд өөрынгөө үнэн сэдьхэлээр нийтын хүдэлмэридэ шударгыгаар хабаададаг, ажал дээрээ үльгэр жэшээ харуулдаг байха юм. Хэдышье тиимэ байбал, олонхи нүхэд мэдэрэлээ дээшэлүүлхэ хүсэлэнтэй байдаг. Зариманда туһалха, заабарилхашье хэрэг гараагүйдөө арганьгүй.

Энэ зорилгоор манай Байгалай модо болбосоруулгын баазын партком залуу коммунистнуудай һургуули эмхидхэпэн юм. Тэрэмнай хоёрдохи жэлээ хүдэлжэ байдаг. Энэ һургуулимнай тусхай түсэбэй ёһоор хоёр һара соо нэгэ дахин хоёр-гурбан часай туршада үнгэрдэг зэргэтэй. Һургуулида һурагшад партиин Программа болон Уставай гол шухала зүйлнүүдые шудалдаг, Ленин багшын хүдэлмэринүүдые үзэдэг, партиин XXIII съездын болон КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдэй удхатай танилсадаг юм. Тус һургуули залуу коммунистнуудай ажабайдалда ехэ һайн нүлөө үзүүлнэ. Тэдэнэр КПСС-эй Уставаар тодорхойлогдоһон партиин гэшүүнэй уялгануудые нарин нягтаар баримталжа шадана, нийтын хүдэлмэридэ эдэбхи ехэтэйгээр, һэшхэл оролдосотойгоор хабаадана. Тиихэтээ хамта 20 залуу коммунистнууд һуралсалай үнгэрһэн жэлэй туршада политическэ гэгээрэлэй һургуулида ябажа гараа.

Залуу коммунистнуудые һургаха талаар үшөө нэгэ ондоо түхэл маягай һуралсалай ушар удхань ехэ. Энэ хадаа юрэнхы эрдэм мэдэрэлээ дээшэлүүлхэ һуралсал мүн болоно. Энэ талаар тус бүритэйнь саашадаа ямар аргаар, яажа эрдэм мэдэрэлээ дээшэлүүлхэ байһан тушаань хөөрэлдэжэ, энэ асуудал шиидхэдэг гуримтайбди. Мүнөө дунда һургуулигүй 12 залуу коммунистнууд партийна организациин дурадхалаар хүдэлмэришэн залуушуулай дунда һургуулида оронхой, һайнаар һуража байдаг. Зүгөөр анхан һураһан сагһаа хойшо 10—15 жэлдэ забһарлаһан ашаа тээгшэдэй бригадир И. К. Ивачев, ашаа тээгшэ И. Г. Миронов, электригүүд Ю. Н. Кузнецов, П. Г. Матвеев, крановщик В. Л. Моисеев болон бусадай эрдэмээ үргэлжэлүүлхэ гээшэ тиимэ амар хэрэг бэшэ. Электрогагнууршан А. В. Жилинский, кочегар Г. Носаль болон бусад хамтадаа 5 коммунистнууд дээдэ һургуулида заочноор һурана, амжалтатайгаар шалгалтаяа үгэжэ байдаг.

Залуу коммунистнуудай политическэ болон юрэнхы эрдэм мэдэрэлынь дээшэлүүлхын түлөө саг үргэлжэ һанал бодолоо табижа байха гээшэ аша туһаар, үрэ дүнгөөр ехэ хэрэг мүн болоно. Мэдэрэл һайнтай хүн өөрынгөө даажа ябаһан хүдэлмэридэ тон харюусалгатайгаар, үнэн сэхээр хандадаг, нийтын али бүхы хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, урдахи зорилгоёо эрхимээр дүүргэхын түлөө хүсэлэл эрмэлзэлээ гаргадаг байһаниинь мэдээжэ.

Энэл ушарһаа удха уламжалан, даажа байһан хүдэлмэридөө, үйлэдбэриин хэрэгтэ залуу коммунистнуудые харюусалгатай байхаар хүмүүжүүлхын тулада партийна организаци анхаралаа онсо хандуулна. Энэ оролдолгын үрэ дүншье хангалтатай гэжэ һанамаар. Үйлэдбэри дээрэ сэхэ хүдэлжэ байһан 22 залуу коммунистнуудаймнай 15-ниинь коммунис ажалай ударник гэһэн алдар нэрэтэй, тиихэдэ 6 нүхэд энэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэжэ байдаг.

Жэшээ болгон залуу коммунист нүхэр Ивачевой хүтэлбэрилдэг «ККУ-7,5—10» гэһэн модо ашадаг кранаар хүдэлдэг бригада 18 хүнһөө бүридэнэ. Тэдэнэй зургааниинь коммунистнар. Эдэнэр халаан соогоо 500 кубометр модо ашажа ябуулха даабаритай аад, харин тэрэнээ 700—900 кубометртэ хүргэдэг юм. Тус бригада ажалай нормые дээшэлүүлхэ, техникые коллективээрээ аюулгүйгөөр ашаглаха, ажал дээрэ осол гэмтэл огто ушаруулангүй хүдэлхэ гэһэн үүсхэл предприяти дээрэ анха түрүүлэн үүдхэһэн зэргэтэй.

Хүдэлмэри дээрээ эрхимээр хүдэлжэ, шанартайгаар, бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэгээ бүтээжэ байдаг залуу коммунистнууд манда захаһаа гээд хэлэмээр. Модоной цехэй хюрөө табидаг ахалагша хүдэлмэришэн, коммунис ажалай ударник М. Н. Емельянов, рамщик А. Н. Николаев болон бусад хани нүхэдтөө үльгэр жэшээ харуулан хүдэлдэг зон ха юм.

Үшөө нэгэ зүйл тушаа тогтохо хэрэгтэй болоно. Залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ талада партийна даабари үгэлгэ мүн лэ удха шанараар ехэ. Эндэ тэрэнэй шадабари, эдэбхи үүсхэл, эрдэм болбосоролынь, ямар шэнжэ шанартай хүн байһаниинь тон элеэр харагдадаг юм. Партийна даабари али нэгэн коммунистда үгэхэдөө, тэрэнэй өөрынь арга шадабариие, ямар юумэндэ үлэмжэ дүтэрхы сэдьхэлтэй байдагыень, эрдэм һуралсалыень хараада абадаг гээшэбди. Тиихэ мүртөө али болохоор туһалха, өөрынь гэр бүлын ажабайдалые хаража үзэхэ тон шухала.

Иимэ шэглэлтэйгээр партийна даабари залуу коммунистнуудта үгтэдэг. Партиин гэшүүндэ һаяшаг абтаһан ашаа тээгшэ М. В. Мартыненко, слесарь В. Я. Иванов, экономист Е. Н. Глаголева партийна эхин организациин секретарьнараар һунгагданхай, тиихэдэ П. И. Бычковский модо болбосоруулдаг цехэй комсомолой организациие ударидана. Долоон залуу коммунистнууд профсоюзай эмхиин хүдэлмэридэ угаа эдэбхитэйгээр хам оролсожо ябадаг. Жэшээнь, ашаа тээдэг хүдэлмэришэн М. Г. Миронов профсоюзай рабочкомой составта гурба дахин һунгагдаад байна. Энэ нүхэр ажал хүдэлмэри, һуралсал, нийтын ажал ябуулга гээшые адли тэгшэ, бэе бэеһээнь таһалгаряагүйгөөр, эрхимээр бүтээжэ байдаг.

Бэрхэ шадамар, эрдэм мэдэрэлээр бэлэдхэл һайнтай нүхэдые соёл сурталай хүдэлмэридэ шадахыса хабаадуулдагбди. Табан хүн пропагандистаар хүдэлжэ гараа, юһэн нүхэд «Знани» бүлгэмэй гэшүүд. Тиимэһээ тэдэнэр нийтын дунда ходо лекци уншажа, элидхэл хэжэ ябадаг, бэшэ залуу коммунистнууднай агитаторнуудаар, ханын һониной редколлегидэ эдэбхитэйгээр хүдэлдэг шуу.

Гэбэшье партийна даабари тус тустань үгэхэдөө, саарһан дээрэ бэшэхын тулада хэгдэдэг хэрэг бэшэ. Мүн нэгэл даабари үгөө хадаа тэрээгээрээ хизаарладаггүйбди. Үйлэдбэриин болон нийтэ-политическэ эрхэ байдалһаа уламжалан, тэдэнээ һэ[...] гэхэ, хубилгаха, саг зуурын да[...] бари үгэхэшье саг болодог. То[...] шолон хэлэхэдэ, энэ шухе[...] хүдэлмэриие ходол хинажа[...] үдэр бүриингөө анхарал доро[...] байлгаха ушартай болог[...] Иимэ хиналтын табигдаад ба[...] хада коммунистнууд дааһан ал[...] баа хэрэгтээ харюусалгатайгаа[...] хандадаг болохо ёһотойшье.

Партийна суглаанда хэлсэ[...] дэхэ асуудал бэлдэлгэдэ залу[...] коммунистнуудые мүн лэ жа[...] һаа хабаадуулжа байхада һай[...] Тэрэ хүн хүтэлбэрилхы дү[...] шэлдэ һураха, һанаһан бодо[...] ноо хэлэжэ, зүбөөр тобшолж[...] һураха һургуули гараха болож[...] ха юм даа.

Тобшолон хэлэхэдэ, залу[...] коммунистнуудай дунда ябу[...] лагдадаг хүмүүжүүлхы удхата[...] хүдэлмэри эрхим һайнаар эрх[...] лэгдэнэ гэхын аргагүй. Дуту[...] дунданууд олон, ойлгогдоогүй[...] ёһоор мүлигдөөгүйшье зүйл[...] нүүд бии. Тиигэбэ ябашье пар[...] тиин залуу гэшүүдые, гэшүүнд[...] кандидадуудые ёһотойл комму[...] нист болгохын түлөө али боло[...] хоор оролдогдоно. Энэ хада[...] партийна организациин гол шу[...] хала хүдэлмэринь ха юм.

М. ГАСЬКОВ,
Кабанскын аймагай Байгалай модоной баазын парткомой секретарь.

„НИИСЛЭЛ ХОТЫН 300 ЖЭЛДЭ“ ЗОРЮУЛАГДАҺАН ВЫСТАВКЭҺЭЭ

Выставкын нээлгэнэй ёһолол. Улаан-Үдын горкомой секретарь нүхэр Ченкиров ягаахан лентэ отолжо, айлшадые, городой ажалшадые павильонууд соо орожо харахые уряалба.

Индустриальна Улаан-Үдэ

УЛААН-ҮДЭ республикынгаа административна, культурна түлэмтэ байхаһаа гадна, индустриальна томо центр болонхой. Орёо оньһон приборнууд, электродвигатель, автокран, эдеэ хоолой болон хүнгэн промышленностиин эд бараан эндэ үйлэдбэрилэгдэнэ. «СССР. Улаан-Үдэ» гэһэн адрестай элдэб продукци аха дүү социалис оронуудта, дэлхэйн хэдэн гүрэнүүдтэ эльгээгдэнэ байна. Гушаад онуудта баригдажа, ашаглалгада үгтэһэн түрүүшын промышленна предприятинуудтай хамта городнай ехээр хүгжөө, урагшаа дабшаа. Совет засагай үедэ бодхоогдоһон Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын, «Электромашина», Теплоприбор», шэлэй, авиационно заводууд, Ленинэй орденто мяха-консервын комбинат, барилгын организаци, барилгын материалнуудай предприятинууд городой индустриальна түхэл шарайе тодорхойлно.

Улаан-Үдэ өөрынгөө 300 жэлэй ойн баярта зорюулжа, туйлаһан амжалта, дабшан гараһан замаа эдэ үдэрнүүдтэ хүн зондоо харуулжа байна. Городой туйлаһан амжалта элитэ, хүгжэлтынь зам алдартай юм. Энээниие городой ажахын хүгжэлтэ, соёл культурынь ургалта харуулһан выставкэ эли тодоор гэршэлжэ үгэнэ.

Франци болон бусад гүрэнүүдтэ Улаан-Үдэ городой заводой продукци мэдээжэ болонхой.

Алтан гаршагтай улаан дэбтэр һанамжа, дурадхалаа бэшэхые харагшадые уряална. «Заводой выставкые анхаралтайгаар хараад, ехэтэ һонирхооб. Бүтээдэг приборнуудынь заводой хүсэ шадал, амжалта гэршэлнэ. Выставкэ зохидоор шэмэглэгдэнхэй. Үшөө ехэ амжалта туйлахыень хүсэнэб». Эдэ үгэнүүд дэбтэрэй эхиндэ бэшэгдээ. Гар табигша СССР-эй Верховно Соведэй депутат Б. З. Поздеев. Выставкые һайшааһан, һонирхоһон тухай үшөө хэдэн һанамжа, магтаалай үгэнүүд выставкын нээгдэһэн түрүүшын часуудта бэшэгдэбэ.

«Электромашина» заводойхидой бүтээһэн шэб шэнэ автокранууд парк соо ербылдэнэ. Тэдэнэй нэгэн һаяхан туршагдаа. Нэгэн доро 6 тонно ашаа үргэхэ шадалтай. Мүн ондо ондоо хүсэ шадалтай электродвигательнуудтай выставкэ харагшад танилсана. Заводой продукци баһал олон оронуудта эльгээгдэнэ. Улаан-Баатар, Кабул, Дели, Каир, Хельсинки — эдэл даа зарим городуудай нэрэ.

Электровоз, тепловоз, вагонуудые заһабарилгада хэрэглэгдэжэ эхилһэн шэнэ технологи, шэнэ аргаар элдэб шудхалаа хэдэг болоһые тайлбарилһан экспонат, тэрэ шудхалаануд, элдэб янзын зурагууд локомотив-вагон заһабарилгын үйлэдбэри, тэрэнэй хүгжэлтэ тухай гэршэлнэ.

МАШИНА БҮТЭЭЛГЫН, энергетикын павильон соо хүн зон олоор сугларна. «Теплоприбор» заводой хүгжэһые харуулһан экспонат, диаграммануд ехэ һонирхолтой. Бүтээгдэдэг приборнууд эндэ олоор табяатай. 1960 онһоо прибор бүтээлгэ 4 дахин ехэ болоо. Заводой коллектив шэнэ технологи үйлэдбэридөө үргэнөөр хэрэглэнэ. Халуун ууралай

Түмэр замай транспортын хүгжэлтэ харуулһан зүйлнүүдээр хүнүүд ехэ һонирхоно.

даралта шалгадаг олон тоотой приборнуудай часть, узелнууд капроноор, пластмассаар хэгдэнэ. Хямдашье, бэхишье. Шэнэ технологи нэбтэрүүлһэнэй. арга боломжоёо зүбөөр хэрэглэһэнэй ашаар продукци үйлэдбэрилгын өөрынь үнэ сэн 9,7 процентээр хямдаруулагдаа. Тиигэжэ нёдондо жэлдэ 813 мянган түхэригэй олзо оруулагдапан байна.

Эдэ бүгэдэ тэдэнэй туйлаһан һайн үрэ дүн. Заводой коллектив урдаа бүри орёо, харюусалгатаи зорилго табинхай. Табан жэлэй үедэ үйлэдбэринь горитойгоор хүгжөөгдэхэ, бүри олон продукци бүтээгдэхэ. Шэнэ зорилгоёо шиидхэхын тула завод үргэдхэгдэжэ байна. Табан жэлэй һүүлшын 1970 ондо 2600 мянган түхэригэй олзо оруулагдахаар хараалагдана. Заводой коллектив урдаа табиһан зорилгоёо амжалтатайгаар шиидхэжэ эхилээ.

Заводой коллектив выставкэ дээрэ харуулагдаха экспонат, диаграммануудаа ехэ һайнаар бэлэдхээ, гоёон шэмэглээ гэжэ тэмдэглэхээр. Элдэб янзын приборнуудай дэлхэйн олон тоото оронуудта эльгээгдэжэ байһые уран гоёор шэмэглэгдэһэн зурагууд харуулжа үгэнэ. Манай хани Монгол, Корей, Вьетнам, баруун зүгэй социалис аха дүү оронуудта, аяар холын Мали, Эфиопи, Дани, Норвеги, Греци, социалис Куба, Инди, ОАР,

УҺАН ЗАМАЙ, автотранспортна, түмэр харгын агаарай флодой хүгжэлтэ харуулһан павильон. Эндэ Байгал-Сэлэнгын техническэ участогай уһан зам республикын карта дээрэ зураатай, хүнэй анхарал татана. Хойто зүгэй Нижне-Ангарск, Уоян, баруулжаа Усолье-Сибирское, урагшаа Шара гол хүрэтэр уһан зам оршоно. Буряадай автоуправлениин хүдэлмэришэдэй республика дотороо жэл ерэхэ бүри ехэ тооной ашаа шэрэдэг болоһые обёорхоор. 1940 онһоо 1950 он хүрэтэр ашаа шэрэлгэ 12 дахин, 1965 ондо 55 дахин ургаа. Мүн 1940 онһоо нёдондо жэл хүрэтэр 100 дахин олон пассажирнууд зөөгдөө. 1925 ондо түрүүшын машина Улаан-Үдын гудамжаар гүйһэн түүхэтэй.

Республикымнай районууд, зарим холын хүдөө тосхонууд ниислэл Улаан-Үдэтэй агаарай линеэр холбогдоо. Үдэр бүхэндэ олон самоледууд городһоо хүдөө нютагууд тээшэ ниидэн гарана. Хүсэ ехэтэй самолет, вертолёдууд эндэмнай буулна. Тэрэшэлэн түмэр замай транспорт совет засагай үедэ тон ехээр хүгжөөгдөө. Слюдянка, Петровск-Забайкальск, Наушка станци хүрэтэрхи Улаан-Үдын отделениин мэдэлэй харгы электрын хүсөөр хангагдажа байнхай. Түмэр замшадай революционно түүхэ тухай выставкэ хөөрэжэ үгэнэ. Түрүүшын революционернүүд түмэр замшад И. Г. Шульц, Л. Я. Гордеев, М. Д. Медведников, А. А. Гольдсобель, И. А. Милютинский революционно хүдэлөөнэй эхи табиһан намтартай. 1896 ондо Транссибирскэ магистралиин Забайкальска участок баригдажа эхилээ, 1899 оной август соо Улаан-Үдэ станцяар түрүүшын поезд ябажа гараа. Мүнөө хэды олон пассажирнууд, мүн арадай ажахын элдэб ашаан, түмэр замаар шэрэгдэдэг болоо гээшэб!

Хүдэлэгдэжэ байһан технологическа схемын урда хүнүүд удаан зогсоно. ТЭЦ-эй хүдэлмэрилэгшэ электрын элшэ хүсэнэй үйлэдбэрилэгдэдэг тухай энэ схемэ заажа байгаад хөөрэнэ. 1908 ондо хүдэлжэ эхилһэн 120 киловатт хүсэтэй түрүүшын электростанциһаа мүнөө үеын Улаан-Үдын ТЭЦ, Галуута-Нуурай, Баргажанай, Хурамхаанай электростанцинууд — иимэл даа энергетикын хүгжэлтын зам. Районой электростанцинууд, тэдэнэй эрхим хүнүүдэй зурагууд эндэ бии. Байгалай эрье зубшан, Татаурово тосхонһоо Усть-Баргажан хүрэтэр электрын элшэ дамжуулха лини һаяар баригдаха.

Локомотив-вагон заһабарилгын, авиационно заводуудай капитальна барилгын таһагуудай ажал хэрэг харуулһан схемэ, диаграмма, олон. ЛВРЗ-гэй капитальна барилгын таһаг байрын гэрнүүдые бариха түсэбөө жэл бүхэндэ үлүүлэн дүүргэнэ. Долоон жэлэй үедэ 67.844 дүрбэлжэн метрэй байрын талмайтай гэрнүүд ашаглалгада тушаагдаа. Һүүлэй хоёр жэл соо барилгын шанар эрид дээшэлүүлэгдэжэ, ганса эрхим шанартайгаар гэр байра тушаагдажа абтана. Буряадай барилгын управлениин, түмэр-бетонно зүйлнүүдэй заводой экспонадууд нэгэ газарта суглуулагданхай. Һонирхомоор зүйлнүүд, зурагууд эндэ олон. Барилгашад шэнэ материалнуудые (перлит, арболит) хэрэглэжэ эхилээ, жэл бүхэндэ барилга-хабсаралгын бүри ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэнэ. «300-тай болобошье, манай город залуу, үшөө ехээр ургаха, хүгжэхэ. Таанар, барилгашад, городой түхэл шарай хубилганат, томо томо шэнэ гэрнүүдые олоор бодхоонот. Ажалдаа амжалта туйлажа, зол жаргалтайгаар ажаһуухыетнай юрөөнэбди» гээд выставкэ харагшад тусхай дэбтэртэ бэшээ.

Городой ерээдүйн барилгын проектнүүд выставкэ дээрэ харуулагдана. «Бурятгражданпроектын» институдай зохёоһон проектээр Мухар-Шэбэр тосхон болбосон түхэлтэй болохо. Партиин райкомой, аймгүйсэдкомой шэнэ байшангууд, универмаг, гастроном, гостиница, шэнэ һургуули, үхибүүдэй эмхи зургаан, арад зоной ажаһуудалай эрилтэ хангаха комбинат, үшөө олон барилга бодхоогдожо, ерээдүйн шэнэ тосхониие шэмэглэхэ.

Шэлэй заводой хуушанай, мүнөө үеын байдал харуулһан зурагууд ехэ һонирхолтой. Хуушаржа үмхирһэн модон гэрнүүдэй орондо мантан томо завод, цехүүд урган бодоо. Урдань бар хүсөөр бүтээгдэдэг ажал хүсэ ехэтэй, орёо оньһон машинын хүсөөр хэгдэнэ, конвейер хэрэглэгдэдэг болоо. Ерээдүйн сагта, тусхайлбал, энэ табан жэлэй үедэ завод шэнэ продукци — шэлэй утаһа, шэлэй хүбэн, сталинит (автомашинын шэл), үргэн витриннэ хэхэ шэл үйлэдбэрилдэг болохо.

РАДИО, ТЕЛЕВИДЕНИ, хэлхеэ холбооной павильон соо хүн зон ходо олоор сугларна. Тэдэниие олон зүйлнүүд һонирхуулна. Телевидени дамжуулха хэдэн лини ойрын жэлнүүдтэ баригдажа, Турка, Мухар-Шэбэр, Хэрэнэй ажалшад Улаан-Үдэһөө дамжуулга харадаг болохо. Хэрбээ республика доторнай 1954 ондо 47 телефонно станци бии байгаа һаа, мүнөө тэдэнэй тоо 135 болонхой. Республикымнай 1000 хүн бүхэн 1959 ондо 339 газетэ, журнал захидаг оаибал, 1966 оной январиин 1-дэ 851 хэһэг захиһан байна.

Культурын, эдеэ хоолой, хүнгэн промышленностиин, арад зоной хэрэглэмжэ хангадаг предприятинуудай павильон соо һонирхомоор олон зүйл, зурагууд бии. Улаан-Үдэдэ түрүүшын библиотекэ 1881 ондо нээгдээ, мүнөө тэрэ Горькиин нэрэмжэтэ библиотекэ. Мүнөө энэ библиотекэ 500 мянган номуудтаи, 25 мянган уншагшадтай.

Городтомнай техническэ мэргэжэлэй һуралсал ехээр хүгжөө. 4-дэхи училищиин бүлэг һурагшад мастер Б. В. Ерохиной хүтэлбэри доро ехэ һонирхомоор машина зохёоһон байна. Тэрэнь «Сибирь-4» гэжэ нэрлэгдэнхэй. Манай ажабайдалда орёо оньһон элдэб машинын хэрэглэгдэжэ эхилһые энэ экспонат мүн лэ гэршэлнэ.

Улаан-Үдэмнай харуулха, омогорхохо олон амжалта, туйлалтатай. Предприяти, организаци бүхэнэй продукци, экспонадууд, диаграммануд илгаатай, ондо ондоонууд. Теэд тэдэнэр бултадаа городой хүгжэһэн зам, туйлаһан амжалта, урдахи зорилго тухай хөөрэжэ үгэнэ. Завод, фабрика, барилгын организаци, транспорт бүхэнэй, культурын, наукын павильон соо, стендүүдэй дэргэдэ ажалай түрүүшүүлэй, коллективүүдэй эрхим хүнүүдэй дүрэ зурагууд гоёон шэмэглэгдэһэн самбарта хадаагай. Социалис Ажалай Геройнууд, ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэд Анисим Николаевич Оширов, Петр Петрович Милин, барилгашан Чойбон Цыбиков, РСФСР-эй габьяата уралан нарижуулагшад, «Электромашина» заводой үнинэй хүдэлмэришэн Галдан Ленхобоевич Ленхобоев, ЛВРЗ-гэй ахалагша технолог Кирилл Занданович Зангеев, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Борис Захарович Поздеев болон бусад олон түрүүшүүлэй дүрэ зурагууд эндэ бии. Һүбэлгэн ухаатай, уран гартай түрүүшүүлээр городнай олон. «Эдэ бүгэдэ минии, минии нүхэдэй, манай коллективэй гараар, хүсэ шадалаар хэгдээ. Харагты, сэгнэгты» гэхэ мэтээр ажалдаа алдаршаһан, коллектив соогоо шалгарһан, эдэ хүнүүдэй шарай уряална хэбэртэй. Тэдэнтэй хамта омогорхохоор, баясахаар. Улаан-Үдынхид, хүдөөһөө ерээшэд выставкэ хаража, түрэл городойнгоо хүгжэлтэтэй танилсажа, һонирхожо байна.

С. БАРДАМОВА.

Профессионально-техническэ һуралсалай павильонуудай нэгэн соо. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Хоро сасагшадай анхаралда

ХҮНЭЙ БЭЕДЭ АЮУЛТАЙ

Мүнөө хаа хаанагүй талха тарянай ургаса газараа хушаад, нилээд үндэр болонхой. Республикын таряашад, механизаторнууд ургасынгаа газарһаа һаял бултайжа байхада буртаг үбһэнһөөнь сэбэрлэжэ, элдэб хоротонһоо али болохоор һэргылхые оролдодог гээшэ.

Хүдөө ажахыда химиин аша габьяа айхабтар ехэ. Жэл бүри тарянай поли дээрэ самолёдоор агаарһаа хоро хаяжа, ургасын дайсадые үгы хэдэг. Хэдэн зуугаад тонно гаргашалагдадаг хоро хадаа ургаса тарянай хоротониие үгы хэхэһээ гадна хүнэй бэеын элүүр энхэ байдалда нилээд хойшолонгуудтай.

Эгээл тиимэһээ хороор талха тарянай үрэһэ хүрэнгэ угааха болоод, ургамалай бэшэшье дайсадтай тэмсэжэ байхадаа, хүн бүхэн бэеэ нарин нягтаар абажа, хоро халдахагүй хубсаһа хунараа зүбөөр, гуримай ёһоор үмдэжэ ябаха шухала.

Гранозан, ДДТ препарадууд, гексахлоран, цинк, фосфат, калий арсенид болон бусад хүнэй бэедэ илангаяа хоротой.

Хороор ажалладаг газарта бэе һайнтай, хорын элдэб бодосые мэдэхэ хүн ажаллаха ёһотой. Иимэ ажалда хүдэлдэг хүнэй хүдэлмэриин үдэр 6 часһаа дээшэ байха ёһогүй.

Мышьяк, ртуть гэһэн бодосуудтай хороор ажаллабал, хүдэлмэриин үдэр 4 часһаа дээшэ ябашье болохогүй. Үлэһэн 2 часаа элдэб ондоо хүдэлмэридэ ябажа хүсэлдүүлхэ хэрэгтэй. Хороор ажалладаг хүн бүхэндэ үдэрэй 0,5 литр һү үгэжэ байха, — гээд ВЦСПС тогтооно.

Тиихэдэ ажахын хүтэлбэрилэгшэ бүхэн иимэ газар ажалладаг зонуудые хэрэгтэй халаад, комбинезон, нюдэнэй шэл, перчатка гэхэ мэтээр сүм хангаха уялгатай.

Хоро хадагалдаг склад ха[...] хүнэй ажаһуудаг газарһаа 2[...] метрһээ ойро бэшэ байха зэрг[...] тэй. Тэрэ склад хадаа дотор[...] хуурай, һайнаар штукатурил[...] хана, цементэн шалатай, тиих[...] дэ умывальник, тусхай хубсаһ[...] огнетушитель, медицинскэ а[...] течкэ байха зэргэтэй.

Энэ складһаа хоро гү, а[...] хордогдоһон таряа гаргахада[...] гансал харюусалгатай хүнө[...] тусхай самбарта тэмдэглүүл[...] табиха хэрэгтэй.

Хоро хаяжа сэбэрлэһэн по[...] лиин дундуур гараһан харг[...] дээрэ һэргылэмжэлһэн бэшэг б[...] шэжэ няаха шухала.

Хүдэлмэриин һүүлээр мэшээ[...] тусхай хубсаһа, аппаратура гэх[...] мэтэ хоро байгдаһан бүхы га[...] зараа һайса сэбэрлэхэ хэрэгтэй[...]

Хүнэй бэедэ аюултай байһа[...] дээрэһээнь 1970 онһоо эхил[...] ДДТ гэжэ препарадаар, талха т[...] рянай үрэһэ хүрэнгэ угааха[...] яа болихо гэжэ шиидэнхэй. Мү[...] нөөхэн үедэ энэ ДДТ-е һэлгэх[...] препарат үгы дээрэһээ, тэрэни[...] хүдөө ажахыда тон наринаар[...] үсөөхэн газарта хэрэглэнэ. ДД[...] препарадые хаана хэрэглэжэ б[...] лохогүйб: һаалиин үхэр, мү[...] бэшэшье эбэртэ бодо мал[...] эдюулэгдэхэ гэжэ хараалагдаһа[...] ургамалай сабшагдажа, хураа[...] дахаһаань урид 30 хоногһо[...] оройтонгүй хэрэглэжэ болохо.

ДДТ препарадаар огородо[...] эдеэ сүршэжэ болохогүй.

Энэ препарадаар сүршэһэ[...] сабшалан, бэлшээри дээгүүр 3[...] хоног үнгэрөөдүй байхада ма[...] бэлшээхэнь хориултай.

Хүнэй ами бэедэ аюулгү[...] малда ашаг туһатай байхаар хо[...] ро бүтээн гаргажа байһан ма[...] най эрдэм наукын, дүй дүршэ[...] лэй аша габьяа сэгнэшэгүй ехэ.

Э. АГАФОНОВ,
ургамал хамгаалха Буряадай станциин главна агроном.

«Агитаторай блокнодой» ээлжээтэ номер

КПСС-эй Буряадай обкомой пропагандын ба агитациин таһагаар гаргагдадаг «Агитаторай блокнодой» 12—13-дахи номер буряад хэлэн дээрэ барлагдан хэблэлһээ гараба.

Блокнодой энэ номер «Съездын шиидхэбэриие хүн бүхэндэ ойлгуулха» гэһэн партиин Хориин райкомой секретарь нүхэр **В. Гумпыловай** статьягаар нээгдэнэ.

КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой секретарь нүхэр **В. Бирюковой** статья Улаан-Үдэ хотынгоо 300 жэлэй ойдо зорюулагдана. Июлиин 9—10-най үдэрнүүдтэ Улаан-Үдэ городой ажалшад алдарта һайндэрөө — түрэл городойнгоо 300 жэлэй ойе тэмдэглээ ха юм. Улаан-Үдын түүхэһээ «Агитаторай дэбтэртэ» гэһэн тобшо тоо, баримтанууд энэ номерто толилогдобо.

Агитационно хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай «Колхозой агитколлектив» гэһэн нүхэр **И. Поповой** статья уншанабди. Статья дотор Захааминай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой партиин эмхиин агитколлективэй арад зоной дунда ойлгуулгамжын ехэ хүдэлмэри ябуулжа байһа[...] тухай хэлэгдэнэ.

СССР-эй Наукануудай акад[...] миин Сибириин отделениин Бу[...] ряадай комплексно эрдэм-шэн[...] жэлэлгын институдай хүдэлмэри[...] лэгшэ **М. Алексеевэй** «Ажахы[...] реформо, моральна болон мат[...] риальна урмашуулга» гэжэ мат[...] риал агитаторай хөөрэлдөө хэх[...] дээ хэрэглэхын тулада зорюулаг[...] дан хэблэгдэһэн байна.

«Нэгэ минута — нэгэ процент» гэһэн тоо, баримта һонирхолтой[...] Ороной промышленностиин нэг[...] минута соо хэды шэнээн продук[...] ци үйлэдбэрилэн гаргажа байһа[...] ниие харуулна. Мүн «Табан жэ[...] лэй нэгэ үдэр» гэжэ тоо, баримт[...] гайхама жэшээнүүдые харуулна.

«Вьетнамда америкынхидай[...] гаргажа байгаа зэрлит аашанууд» гэжэ США-да гаргагдадаг «Ли[...] берейшн» журналда толилогдоһон Эрик Норден тэгшын статья хү[...] рянгыгаар толилогдобо.

Советскэ Союзда гитлеровск[...] Германиин харата мүүхайтаа[...] добтолһонһоо хойшо 25 жэлэй[...] ойдо зорюулагдаһан ТАСС-ай ма[...] териал блокнодой энэ номерто[...] хэблэгдэһэн байна.

ОЛЗОБОРИТОЙ, УРГАСАТАЙШЬЕ БАЙХАА[...]

Кабанскын зверопромхозой ангуушан М. Т. Коновалов энэ жэлдэ һамар болон жэмэсэй хэр зэргэ ургасатай, хэрмэ, булганай хэр элбэг байһаниие мэдэхын тулада ой тайга, хубшеэр ябаһанаа һаяхан бусаба. Тиихэдээ Ионида голой агнууриин газараар ябахадаа нохойнь дүрбэн булга молуулһан байна. Энэ хадаа ангуушадта тон хомор үзэгдэл. Мүн хэрмэн элбэг гэжэ тэрэ хэлэнэ. Мүнөө жэлдэ булга, хэрмэн элбэг байха ха гэжэ тухайлагдана.

Һамар, жэмэсэй ургаса һай[...] гэхэ. Кабанскынхид тэрэниие түүлгэдэ бэлдэжэ эхилээ.

Д. КОЛМАКОВ.

АРАД ЗОНОЙ АША ТУҺАДА

Һайн эм заажа үгэһэн врачые магтадаг, тэрээн тухай ехэ баяр баясхалантайгаар дурдадаг гээшэ. Геэд, тиимэ эмүүдые буйлуулан бии болгоһон химигүүд тухай үбшэнтэн хэр бододог ааб даа. Гэхэ зуура, химигүүд лэ элдэб үбшэнүүдтэй тэмсэхэ олонхи эмүүдые буйлуулан гаргадаг байна бшуу.

Үнгэрөөшэ долоон жэлэй туршада эмүүдые буйлуулан гаргалгын хэмжээе 1958 онойхитой жэшэбэл, манай орон дотор гурба дахин шахуу ехэ болоһон байна. Тэрэ тоодо витаминууд, бусад эмүүд 4 дахин ехээр гаргагдадаг болонхой. Гансахан 1964 ондо 20 гаран янзын шэнэ эм (тэрэ тоодо зүрхэ-һудалай үбшэнүүдые эмшэлдэг үрэ ехэтэй эринит, нитранол, димеколин гэхэ мэтэ эмүүд) бии болгогдоо. Иимэ үбшэнһөө хэдэн миллион хүнэй ядардагынь элитэ.

Совет эрдэмтэд хүнэй шуһа һайжаруулхын тула бэе махабад худар оруулагдадаг элдэб янзын бодосуудай нүлөөе шэнжэлгын талаар амжалта туйлажа байһаниинь элитэ. Шуһанай гүйсын гү, али бүридэлэй муудаһан дээрэһээ атеросклероз гэдэг зүрхэ-һудалай үбшэн хүрэдэг гэжэ медицинын академик Николай Аничков тодоруулаа.

Атеросклероз үбшэнһөө һэргылхын, тэрэнии аргалхын тула бета-ситостерин гэжэ эм хэрэглэхые СССР-эй Элүүрые сахиха министерствын Фармакологиин комитет зүбшөөрһэн байна. Энэ эм американска цителлин гэдэгһээ бүри хүсэтэй гэжэ элирүүлэгдээ.

Гипертони гэжэ (шуһанай гүйсын муудадаг) үбшэнтэй тэмсэхэ үрэ ехэтэй арганууд бэдэрэгдэжэ байнхай. Совет эрдэмтэд тон хүсэтэй, туһатай хэдэн янзын эмүүдые бии болгоо. Гипертонигоор үбшэлһэн хүндэ туһалдаг димекарбин гэжэ, манай орон дотор шэнжэлэгдэн буйлуулагдаһан шэнэ эм хэрэглэхэдэ болохо гээд һаяшаг зүбшөөрэгдөө.

Үбшэ танихын тула элдэб ферментнүүдые хэрэглэдэг болоһон ушар тон һонирхолтой. Жэшээлэн хэлэбэл, тэдэнэй хоёрые — глюкозооксидаза, пероксидаза гэдэгүүдые хэрэглэн, хүнэй бэе соо хэды шэнээн саахарай бии байһыень тодорхойлдог болонхой. Тиихэдээ саарһанда халдаан шэнжэлдэг байна. Диабет гэдэг—саахарай үбшэнии иимэ аргаар бэлэхэнээр танидагбди. Глюкозооксидаза Советскэ Союзда тон сэбэрээр буйлуулагдан гаргагдана. Эдэ эмүүд өөһэдынгөө шанарай, туһа хүргэлгын талаар Европын оронуудта, США-да гаргагдадаг ферментһээ һураггүй һайн гэжэ тодоруулагдаа.

Хүнэй бэе махабадта элдэб янзын эмүүдэй һайнаар, удаан саг соо нүлөөлдэг болохынь тула совет медигүүд, химигүүд хамтадаа үргэн ехэ шэнжэлгэ хэжэ байнхай. Эдэнэр эмүүдэй шанар ба хүсые бүри һайн болгохын, хүнэй бэедэ хоро хүргэхэгүй,

ХИМИ

удаан саг соо нүлөөлдэг, хямда бэлээр буйлуулагдадаг болгохын тула ехэ хүдэлмэри хэхэ шухала.

Үбшэнэй хүрэдэг шалтагаануудые зайсуулдаг, элдэб хорхойнуудыень үгы хэдэг эмүүдэй—антебиотигуудай ехээр хэрэглэгдэдэг болоһонтой дашарамдуулан, удаан нүлөөлдэг эмүүд тон шухала болонхой. Совет эрдэмтэ Николай Ушаков (Ленсоведэй нэрэмжэтэ Ленинградтахи технологическа институт) уһан соо хайладаг полимернүүдые эмүүдтэ холижо, тэдэнэй туһа хүргэн нүлөөлэлгын болзор һунааха шэнэ онол арга анха түрүүн дурадхаһан байха юм. Хүнэй бэе махабадта ямар эмэй, хэды шэнээн саг соо туһа хүргэхэ шадалтайе уридшалан тодорхойлжо болохо гээд тодоруулагдаа. Н. Ушаков хүдэлмэрилэгшэдтэеэ хамта склероз, хабдар үбшэнүүдые аргалдаг, бэе бадайруулдаг, элшэ гэрэлэй үбшэн, мүн уушханай ханяада эмшэлдэг полимертэй эмүүдые шэнжэлэн буйлуулаа.

Эрдэмтэд, инженернүүд болон хүдэлмэришэд эм буйлуулан гаргалгые 1970 он хүрэтэр 2 дахин ехэ болгохо зорилго табинхай. Тиихэтээ хамта элдэб витаминууд ба антибиотигуудые, бусад эмүүдые буйлуулан гаргаха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна. 6 миллиард багса бэлэн эмүүд, 3,5 миллиард хэһэг ампулатай эм домууд үйлэдбэрилэгдэн гаргагдаха ёһотой.

Борис СМОЛЯКОВ, инженер.

ЭЛЕКТРОНИКО

„УРААЛ-4"

Инженер Виктор Сухаревай кнопко дараадхихадань, электронно тоололгын машина хүдэлжэ эхилбэ. Оньһон һудалайнь узуурта хэдэн олон бишыхан лампочканууд носоод, аниб-ониб гэлдэнэ.

— Манай инженернүүд «Ураал-4» гэжэ машиные олон янзын мэргэжэлдэ һургаа,—гэжэ Москвагай түмэр харгын тоололгын центрэй ахамад инженер Л. Марков тайлбарилба. — Жэшээлхэдэ, мүнөө «Ураал» машина Железнодорожная гэжэ депогой локомотивай бригадануудай салин хүлһыень тодорхойлон гаргана.

Оройдоо хэдэхэн һарын урда тээ энэ деподо электронно бухгалтер «ажаллажа» эхилһэн юм. Тиигэбэшье өөрынгөө уялга паинаар шудалаад, тодо һонороор, түргэн мэргэнээр хүдэлмэрилдэг болонхой. Энэнэй хүдэлмэреэр бултадаа хананги.

«Бухгалтерай» мэргэжэл машинын гол шадабари бэшэ байһаниинь элитэ. Зөөгдэһэн ашаанай тоо мэдээе энэнэй туһаламжаар тодорхойлдог, вагонуудай ба локомотивуудай эрьесые шэнжэлээг, нүүрһэ, түлэгжүүлгэ, барилгын материал болон бусад ашаануудые зөөхэдэ ашатай, туһатай замуудые шэнжэлэн шэлэдэг, бусад олон экономическа, инженерно орео зорилгонуудые шиидхэдэг юм. Жэшээлэн хэлэбэл, город шадар поезднуудые ябуулха гарза багатай гүрим хэрэглэдэг болохо гэһэн һанамжануудаа үнгэрэгшэ хабар дурадхаһан байха. Тэдэ «зүбшэлнүүдынь» бүхы замай электро-дизельнэ поезднуудай машинистнүүдтэ уялгата гүрим болонхой.

Москвагай түмэр замай тоолон тодорхойлгын центр һаяханай ашаглагдажа байна. Эдэ орёо нарин машинануудые даажа хүдэлгэдэг хүнүүдшье залуунууд юм. Виктор Сухарев, тэрэнэй хүршэ Александр Вилков гушатайшье болоодүйнүүд. Эдэнэр түмэр замай транспортын инженернүүдые бэлдэдэг Московско институт дүүргээд, эндэ, тоолон тодорхойлгын центртэ ерэһэн юм. Ахамад инженер Л. Марков эдэнһээ үлэ мэдэг аха байха. МГУ-гай механо-математикын факультет дүүргэһэнэй һүүлээр жэлэй турша соо электронно техникэ хүдэлгэжэ байна. Тоолон тодорхойлгын центр, тэрэнэй коллектив залуушье һаа, түмэр замшадай һайн туһалагшанар боло.

Энэ центр һаяхан шэнэ байрада оробо. Мүнөө ниислэл хотын Казанска вокзалай хажуудахи, зургаан дабхар байшангые эзэлнэ. Центрэй «гол һудал»—машинануудай зал—хоёрдохи дабхартань байдаг. Тэрээнһээ доошоо, дээшээ—тоолон тодорхойлдог машинануудай хүдэлхэ хамһабариин байранууд болоно. «Ураал-4» гэдэгые электрын элшээр хангадаг агрегатууд нэгэдэхи дабхартань тодхогдонхой. Үбэлдөөшье, зундаашье зал дотор, мүн машина соо нэгэ янзын температуратай, хуурайхан байлгадаг. Энээнһээнь электронно консультантын хүдэлмэри нилээд бүлдыдана.

Дээдэ дабхарнуудтань хэлхээ холбооной оньһон түхеэрэлгэнүүд бии. Станциин, депогой, таһагуудай хүдэлмэри тухай шухала мэдээнүүд эндэ ороод, саашадаа тоололгын машинануудаар сэгсэлэгдэн тодорхойлогдодог.

Мүнөө жэл эндэ шэнэ, бүри оньһон нарин «Ураал-14» гэжэ электронно машина тодхогдохоёо байна. Хэлхээ холбооной бүхы хэрэгсэлнүүд бүри һайн шэнэ аппаратураар өйрын сагта һэлгэгдэхэ. Тиигээд түмэр харгын хүдэлмэри тухай мэдээнүүдые хурга хухалгүй тодо мэргэнээр дамжуулжа байха: миллион тэмдэгэй дундаһаа нэгэнһэ олон алдуу гаргахагүй байха. Эдэ бүгэдэнь тоололгын арга боломжые ехээр үргэдхэхэ болоно. Электронико хадаа ашаа зөөлгые бүри һайнаарударидаха арга боломжо түмэр замшадта олгохонь дамжаагүй. Скоростиин жэл бүри улам түргэн болоржо байһан мүнөө сагта зөөгдэдэг ашаанай тоо, хэмжээн ухаан ойндо багтахаар бэшэ ехэ бололсоно. Тиимэһээ түмэр харгынуудта электронико хэрэглэнгүй байхын аргагүй. Тиимэл ушарһаа харгы замай тоололгын центрнүүд, мүн баһа Ленинградта, Рижэдэ, ороной бусад хото городуудта баригдажа байнхай.

1812 ондо түрэһэн...

Мүнөөнэй хүнэй паспорт дээрэ иимэ тэмдэглэл байха гэжэ этигэхэ бэрхэтэй. Тиигэбэшье, Арменийн Арарадай губи таладахи аразапска совхоздо һуурижалтай Асмар Салаховагай паспортдань Эсэгэ ороноо хамгаалгын түрүүшын дайнай эхилһэн он тэмдэглээтэй байдаг.

Энэ нютагта түрэһэн Салахова Ородой-Турциин дайнай үеэр Турци ошоһон, хожомынь Иранда нютагжаһан юм. 137 наһа хүрөөд лэ байхадаа, түрэһэн нютагтаа бусажа ерэхэ аргатай болоо.

Мүнөө Асмар хүгшэн совхозой хүдэлмэришэн Юсуб Мамедов гэдэг дүшынгөө үргэмжэдэ байдаг. Яһала хүнгэн сарюун. Энэ хүгшэн 8 ашатай, 20 гушатай, 14 дүшэнэртэй юм. Наһан соогоо табан үеын хүнүүдэй ажабайдал хараһан байна.

(ТАСС).

Нэгэ рельстэй харгы

Кавказай эрьеэр зүбшуулан нэгэ рельстэй харгы барибал, Сочи ба Сухумида ороной нютаг бүхэнһөө ерэдэг олон мянган аяншадые тээжэ, ошохо газартань һаадгүй һайнаар хүргэхэ байха гэжэ экономистнууд, городуудай барилгашад, транспортнигууд тоолон тодорхойлоо,—гэжэ Хойто-Кавказай түмэр харгын түсэблэлгын-экономическа таһагай начальник Н. А. Баканов хэлэбэ. Кавказдахи нэгэ рельстэй харгынууд арбан жэлэй үеэр бии болохо ёһотой. Түрүүшынь участок Сочиие Туапсетэй, хоёрдохинь — Сочиие Пицумдын хушуунтай холбохо байха. Эдэ тосхонуудай хоорондохи зай холо бэшэшье һаа, нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ болоно.

Нэгэ рельстэй харгын лини шадаал һаа сэхээр татагдаха. Тэрэнэй зарим хубинь далайн эрьеэр, зарим газарнуудта хада руу орон һагад табигдаха, шоссе харгытай зэргэлэн гараха. Энэ харгыгаар ябадаг вагонууд зарим участогуудта часай 90—100 километр гаталха болоно. Тиимэһээ эндэ амарһан хүнүүд Туапсеһээ Сочи хүрэтэр 40—42 минута соо, Лазаревскаһаа Сочи хүрэтэр 15—17 минута ябаха.

Нэгэ рельстэй түрүүшын лининүүдэй ашаглалгада ороходонь, амаралтын хүнүүд далайн эрьеын пляжуудта бүри олоороо ерэдэг болохо.

(АПН).

ДЭЛХЭЙН ҺОНИНОЙ ДЭЭЖЭ

Жолоошониинь—гэрэл

Мүнөө сагта автомат хэрэглэдэггүй самолёт гү, али корабль байхагүй гэжэ хүн бүхэн мэдэнэ. Гэхэтэй хамта иимэ оньһон аргануудые хүдөө ажахын һалбаринуудта хэрэглэхэдэ яаха юм гэһэн асуудал мэргэжэлтэдэй дунда үнинэй гарадаг болонхой. Тракторые хүнэй хабаадалгагүйгөөр ябуулха оньһон түхеэрэлгэ Грузиин Наукануудай академиин Кибернетикын институдай лабораторинуудаинь нэгэндэ бүтээгдэээ.

Тбилисидэхи машинануудай, полимер материалнуудай механикын институдта Алексей Носадзын хүтэлбэреэр шэнэ оньһон механизм зохёогдоһон байна. Тиимэ оньһон түхеэрэлгэтэй трактор нёдондо жэл туршалгын станциин поли дээрэ амжалтатай һайнаар шалгалта барла.

Александр ДОЧВИРИ,
Грузиин Наукануудай академиин Кибернетикын институдай хүдэлмэрилэгшэ.

15-тай МАТЕМАТИК

Киргизэй гүрэнэй университедэй студент, 15 наһатай Павлик Панков Фрунзе хотодо болоһон институдуудай хоорондын научна конференцидэ хабаадажа, тоо бодолгын талаар гайхамшаг шадамар байһаараа гайхуулба.

Инженерэй хүбүүн Павлик Панков нёдондо жэл дунда һургуулиин һүүлшын 4 классые гансата алтан медальтайгаар дүүргэһэн юм. Университедтэ ороһон түрүүшынгээ жэлдэ хоёр курсын гол экзаменүүдые бариһан байна.

Павлик Панков — тоонуудай теориин талаар хэдэ хэдэн шэнжэлгэ хэһэн байна.

(ТАСС).

Фрунзе.

Волгоградай булад хүлэг

Дэлхэйн зургаан тракторай нэгэн тухайнь манай тарялан дээрэ хүдэлмэрилдэг. Волгоградай «ДТ-75» гэжэ баатар—тон түргэн ябадаг, элдэб янзын ажал хэдэг гусенична трактор дэлхэйн тракторнуудые харалгын үедэ дээдэ шагналда хүртөө.

Челябинска «ДЭТ-250» трактор ямаршье харгыгаар һаадгүй ябадаг юм. Тэрэнэй дизелиинь 300 мориной хүсэтэй.

Урагшаашье, гэдэргээшье аб адли түргөөр дабшаха шадалтай. Хэрбээ шухала болоо һаань,—энэ хүсэтэ тракторые нүүдэл электростанци болгон хэрэглэхэ.

Камбала үхэдэг гү?

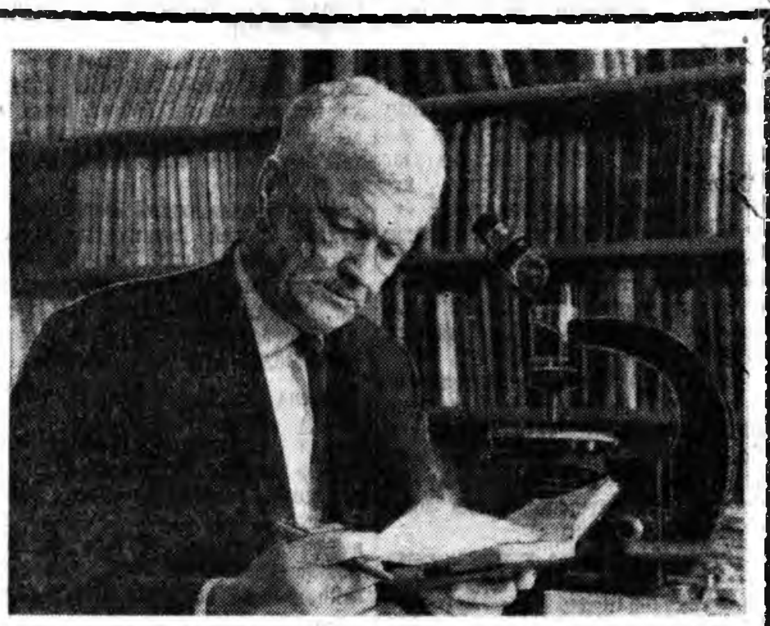
Камбалын онсо шэнжэтэй байһанай нюусые элирүүлхэ научна туршалганууд хэгдэнэ. Эрдэмтэдэй баталһанай ёһоор, энэ загаһан үхэдэггүй янзатай. «Гэнтын аюулай» болоһонһоол шалтагаалжа камбала хосордог гээд эрдэмтэд тоолоно. Юундэб гэхэдэ, далайн олон загаһадай, бусад амитадай амтадай хоол болодог байна бшуу.

30 миллион наһатай

«Кашимирай шаантаг», Алайн губи тала гэдэгүүдэй хоорондохи 300 километр дайдаар Памирай асари үндэр шэлэнүүд хойшоо удаахан шэлжэржэ байдаг гэжэ совет геологууд багсаана.

— Памир уула үнгэрөөшэ 10 мянган жэлэй туршада хойшоо дүрбэ-табан километр, харин 30 миллион жэл соо—200 шахуу километр шэлжэрэн дабхяа гэжэ эрдэмтэд тодорхойлбо.

(ТАСС).

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: СССР-эй Наукануудай академиин Сибирьтэхи отделениин геологиин ба геофизикын институдай лабораториие даагша Ю. А. Кузнецов.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Киевтэхи станогууд-автомадуудай заводой № 4 механическа цехэй НОТ-ын бригадын гэшүүд вал бүтээхэ технологи зүбшэн хэлсэжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ульяновска атомна электростанциин залан хүдэлгэхэ гол оньһонуудай дэргэдэ. Ахалагша инженер А. П. Колпаков, халаанай начальник В. П. Бурукин.
ТАСС-ай фотохронико.

ДЕЛЬФИН— «ДАЛАЙН ХҮН»

Туршагдажа байгаа дельфин «дуугарба» гэһэн американска шэнжэлэгшэ Джон Лиллиин мэдээсэл дельфинүүдые шэнжэлгын талаар онсо һонирхол үүсхээ оёлэй. Хүн намайе юрэл харанагүй, харин шэнжэлжэ байна гэжэ эсэсэй эсэстэ ойлгоһон байжа болоо ха. Эрдэм ухаанай аша туһада зобожо зүдэржэ үхэхынгөө урда үдэр: «Намайе мэхэлээ» гээд халта ойлгогдохоор англи хэлээр аояа гараһан юм ха. Магнитофоной лентэ дээрэ бэшэгдэһэн энэ абяае тэрэ гэһэнһээ хойшо хүнүүд нэгэнтэ бэшэ шагнаһан, тиихэ бүхэндөө олон юумэн тухай бодоһон байха.

* * *

Дельфинүүдтэй холбоотой юрэ бусын олон ушарал дэлхэйн литературада мэдээжэ юм. Эдэ амитадай ойлгосотой, һайн һанаатай, һубэлгэн тухайда тэмдэглэдэг. Загаһашадта туһалһан, уһанда шэнгэһэн хүнүүдые абарһан тухайдань дурдадаг байха. Совет эрдэмтэ, геологиин эрдэмэй доктор Сергей Клейненберг 12 жэлдэ дельфинүүдые шэнжэлхэдээ, хүнүүдтэ дельфинүүдэй наартайгаар хандадаг байһыень оло дахин харааб гэбэ.

Хүгжэлтынгөө талаар хүндэ дүтэрхы гэхээр энэ амитаниие бүхы талаарнь шэнжэлэн мэдэхэ гэжэ дэлхэйн олохон эрдэмтэд оролдоно. Дельфинүүдтэй холбоо хэбэл, далайда хабаатай олохон асуудал шиидхэжэ болохо. Загаһа барилгын, далайн биологиин, тамаралгын, уураг тархиин онсо бүридэлые шэнжэлгын талаар шэнэ мэдээнүүдые оложо абаха болоно гэжэ зарим эрдэмтэд баталан хэлэдэг. Кит загаһанай түхэлтэй эдэ амитад далайн оёорой урасхалнуудые олоходонь, океан далайнуудай температура ба дабһанай хэмжээе тодорхойлходонь океанографиудта (океан шэнжэлэгшэдтэ) туһалха байха.

Дельфинүүд температура, урасхалай түргэн удаание, уһанай амтые һайн мэдэдэг, одо мүшэд ба наранай ябасые тухайлдаг, тиимэ мэдээнүүдые уураг тархи соогоо агшан зуура шэнжэлэн согсолдог байна. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, зарим зоологуудай һанамжын ёһоор, «далайн энэ гайхамшаг хүнтэй» харилсаа хэхэ угаа ехэ арга боломжо бии байна.

Сергей ШАНТЫРЬ,
АПН-эй корреспондент.

Сибириин «шэдитэ модон»

БАРНАУЛ. (ТАСС). Алтайн хадануудай бооридо юрэ бусын плантацинууд һалбаран ногоорно. Сибириин «шэдитэ модон»—шасаргана эндэхи хэдэн зуун гектарта һуулгагдаа. Шасарганын шүүһэнһээ элдэб үбшэ эмшэлдэг суута тоһон буйлуулагдана.

Таримал шасаргана Тувада, Алтайдал бии юм. Алтайн Катун мүрэнэй губи нуганууднта хаа хаанахиһаа ехээр ургуулагдадаг. Баруун Сибирьтэхи түрүүшын — Бийскэ лесхоз эндэ эмхидхэгдээ.

НАУКА

Хүдөөгэй НОТ

Ажалаа эрдэм ухаанай заабариин үндэһөөр эмхидхэдэг промышленна предприятинуудай үльгэр жэшээгээр хүдөө ажахыдаа тиимэ онол арга хэрэглэхэ ябуулга областиин олохон колхоз, совхозуудта хэгдэнэ. Бобровско районой үйлэдбэриин управлениин мэргэжэлтэд колхозуудай тракторна бригадануудтахи тоо бүридхэлэй, түлишэ гаргашалгын ямар байһые шэнжэлжэ үзөө. Зарим ажахынуудта бэлэдхэл багатай хүнүүд бүридхэлшын тушаал дааладаг, заправщигуудай дуталдадаг байһан ушар элирүүлэгдэбэ. Тиигээд шадабари мэргэжэлээр һайн бүридхэлшэдые шэлэн томилһон, заабари үгэһэн, заправщик бүхэндэ 20—25 трактор саг үргэлжөөр даалгажа үгөһэн, түлишэ ба түрхихэ материалнуудые гаргашалгын хэм нормые экономическа талаарнь тодорхойлон тайлбарилһан байна. Энэнь техникэ ашаглаха, түлишэ ба тоһо арьбалха хэрэгтэ һайнһаар нүлөөлөө.

Борисоглебскэ районой колхозуудай инженер-механигуудай, экономистнуудай дурадхаһан түрүү аргануудые хэрэглэжэ, экономическа ехэ алмалта арьбалалта хэбэ. Мүнөө мастернууд- заһабаришад, слесарьнууд бригадануудай тракторнуудые шалгадаг, заһабарилдаг болонхой. Тракторна паркые шалгалга, заһабарилгын гаргаша ажахы бүхэндэ хараа байса хороо.

Хүдөө ажахын экономико шэнжэлдэг бүхэсоюзна институдай филиалай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд үйлэдбэриин элдэб эмхинүүдэй хэр үрөтэйе экономическа талаарнь шэнжэлжэ дүүргээ. Түрүү ажахынуудай дүй дуршэлһөө, бодомжонуудһаа харахада, элдүүрилэгдэдэг 1000—1200 гектар газар зааһан тракторно-тарян ажалай бригада тон ашагтай һайнаар ажалладаг байба. Иимэ бригадануудта техникэ үрэ ехэтэйгээр ашаглажа, бүлэг бүлэгөөрөө хүдэлмэрилдэг арга хэрэглэжэ болохо. Технологическа картануудтахи мэдээнүүдэй ёһоор, тиимэ бригадануудта хэды машинын хэрэгтэй байһаниинь тодорхойлогдодог.

Е. ПУЛЬВЕР.
ТАСС-ай корр.
Воронеж.

ТЕХНИКЭ

ЮРЭ БУСЫН ЗАВОД

Грузида математическа онсо тусгаар машинанай завод баригдажа эхилээ. Энэнь республика доторхи кибернетикын индустриин түрүүшын предприяти болоно. Шэнэ предприятида захил хэхэ түлөөлэгшэ—Тбилисиин прибор, автомат хэрэгсэлнүүдые шэнжэлдэг институдай директор, техникын эрдэмэй кандидат Георгий Гегешидзе ТАСС-ай корреспондентдэ иигэжэ мэдээсэбэ:

Грузидахи заводой барилга—республикын прибор бүтээгшэдэй болбосорол шадабаряа шалгуулха экзамен болоно. Тоолон тодорхойлдог техникэдэ хэрэгтэй оньһон түхеэрэлгэнүүдые зохёохын тула эндэ эмхидхэгдэһэн энэ бааза Грузиин математигуудай мэдээжэ туйлалтануудые үндэһэ болгоно. Эдэнэй теоретическэ шэнжэлгэнүүдэй үндэһөөр дискретнэ математика, тусхайлан хэлэбэл, математическа логико, автомадуудай ба алгоритмуудай теори гэхэ мэтэ һалбаринууд амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байнхай. Алгоритм гээшэ электронно оньһон түхеэрэлгын амин голынь болоно. Тэрэнэй программын тодо һонороор, табигдаһанһаа машинын ашаглагдаса дулдыдаха байна.

Манай институт заводой ерээдүйдэ бүтээн гаргаха шэнэ машинануудые шэнжэлэн шудалжа байнхай. Арадай ажахын элдэб һалбаринуудта хэрэглэгдэхэ тоолон тодорхойлгын шэнэ техникэ энэ предприятиаар бүтээгдэдэг болохо юм. Электронно технологууд, диспетчернүүд технологиин зарим зүйлнүүдһээ гадна, мүн үйлэдбэриин бүхэли һалбаринуудые—цементын, агломират, ферросплав, азот, шинэ, элшэ хүсэ гэхэ мэтые автомадаар залан үйлэдбэрилхэ арга олгоно.

...Приборнуудые, автомадай хэрэгсэлнүүдые шэнжэлдэг Тбилиссидэхи институдай лаборатори. Шэнэ заводто бүтээн гаргагдаха электронно түхеэрэлгэнүүд эндэ ухаалан зохёогдоно.

Тусхай амһартанууд соо шэрэм хайлуулгые залан бэелүүлхэ электронно түхеэрэлгэнүүд энэ табан жэлэй турша соо Грузида бүтээгдэхэ юм.

Цемент үйлэдбэрилхэ бүхы хүдэлмэри залан эмхидхэдэг автомат түхеэрэлгэ энэ институдай лабораторинууд соо зохёогдожо дүүрэхэеэ байна. Метан гэжэ газ ба углеродой холисые буйлуулдаг агрегат Руставска химиин комбинатта туршагдан шэнжэлэгдэнэ. Удаа тээнь саахарай буйларан нягтаралгые түргэдхэдэг, покрышка һэльбэлгын шанар шалгадаг түхеэрэлгэнүүд бии болгогдохо.

М. ТРАСКУНОВ,
ТАСС-ай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Эрхүү хотын оршондо, Ангара мүрэнэй зүүн эрьедэ, СССР-эй Наукануудай академиин Сибирьтэхи отделениин эрдэм ухаанай шэнэ центр баригдажа байнхай. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: органическа химиин институдай байшан.
ТАСС-ай фотохронико.

Конкурсдо ерэhэн зурагуудhаа

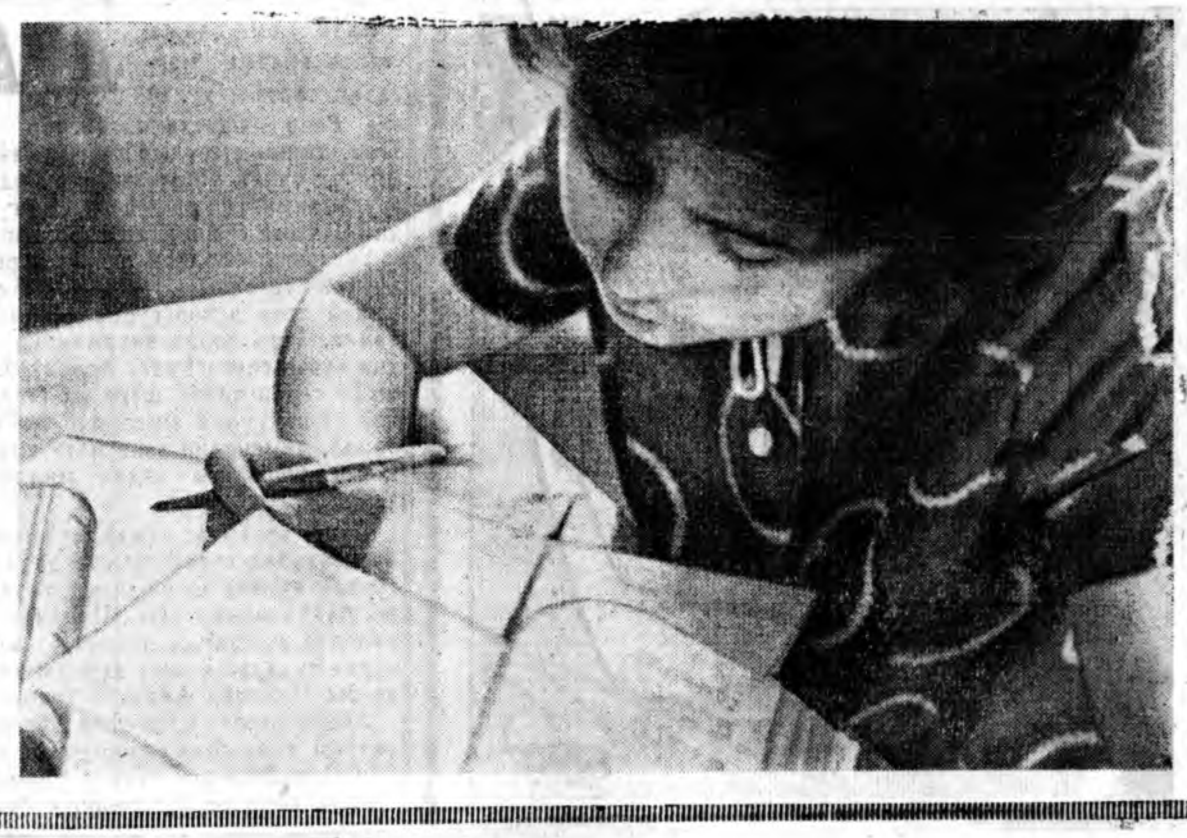

Үдэшэлэн Үдэ мүрэн дээрэ.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

Студент басаган.

А. ВОРОНОВОЙ фото.

АСУУДАЛДА ХАРЮУ

УРИД МЭДЭЖЭ БОЛОХО ГҮ?

Имэ асуудалда харюу үгэхыемнай гуйhан олон бэшэгүүд редакцидамнай ородог. Эрдэм ухаанай талаар тодорхойлбол, замби тэнгэриин үзэгдэл, жэшээлхэдэ, зургаа мүшэн Һара хоёрой тохёолгон газар дээрэхи сагай уларилда, байгаалида ямар нүлөөтэй юм? Хэтэ утhaa арад зоной адаглаhан ажаглалтанууд сагай уларилые уридшалан тааха хэрэгтэ зүйтэй, хамаатай шэнги байдаг. Мүнөө замби түби (космос) шэнжэлхэ эрдэмэй улам дэлгэржэ байhан үедэ энэ талаар ямар шэнэ тайлбарил, тобшолол хэгдэхээр байхаб гэжэ манай корреспондент Буряадай эрдэм-шэнжэлэлгын комплексно институдай радио-физикын лабораторие даагша, физико-математическа эрдэмэй кандидат нүхэр Ч. Ц. Цыдыповтэ хандаба.

Арад зоной дунда, илангаяа хүдөө ажаhуугшадай дунда, тэнгэриин байдалаар сагай уларилай хубилхые тухайлдаг ушар байжа магад. Элдэб үе сагта Россин болон хариин хэдэн эрдэмтэд илангаяа үргэнөөр дэлгэрhэн арад зоной ажаглалтануудые согсолhон, шэнжэлhэн юм. Тэнгэриин, байгаалиин элдэб үзэгдэлнүүдhээ боложо сагай уларилай хубилха, hэлгэхэ ябадал бодото байдалда үнэнтөөр болодог гэжэ олон баримтануудаар тодоруулагдаhан байна. Тиибэшье арад зоной олон ажаглалтанууд хүнэй hүзэг бэшэрэлhээ, буруу ойлгоhонhoонь дулдыдаhан байдаг. Тиин мүнөө болотор эрдэм ухаанай үндэhөөр согсолон суглуулагдаагүй, шэнжэлэн тайлбарилагдаагүй арад зоной hонин hонин ажаглалтанууд бии. Тэдэнэрhээ hабагша татажа, эрдэмтэдэй шэнжэлэл хэхээр байгаалиин үзэгдэлнүүд тухай манай буряад арадай дунда олон хэлсэдэг гээшэ. Жэшээ болгон, тохёолгонии абаад үзэе.

Мүшэдэй бэе бэедээ гү, али Һарада дүтэлхэдэ (тохёолгон болоходо) хүйтэрдэг, саhа нойтон ородог, хинбараан болодог гэдэг.

Хүн зон тэнгэридэ ялаhан лэ, нюдэндэ харагдаhан лэ юумэ бүгэдыень мүшэн гэжэ тоолодог. Тиин мүшэдhөө ондоо олон түби, бодосууд замби дэлхэйдэ бии бшуу. Мүшэд хадаа бултадаа нэгэл газартаа байдаг, бэе бэедээ дүтэлдэггүй, бэе бэеhээ холододоггүй юм. Харин тохёолгон болоходоо Үүрэй Солбон (Марс) гэхэшэлэн замби дэлхэйн түбинүүд (планетэнүүд), ялайжа харагдадаг үе сагтаа ямар нэгэн мүшэндэ гү, али Һарада дүтэлhэн шэнгеэр харагдадаг. Энэ хаhа сагта, тохёолгоной болоходо, Газар түби дээрэмнай байгаалиин уларилай хубилдаг ушар эрдэм ухаанай талаар тайлбарилагдаадүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Харин Һара тушаа хэтэ заяанhaa хэгдэhэн ажаглалтануудай заримаиинь эрдэм ухаанай үндэhөөр шэнжэлэгдэнхэй гэхэ гү, али Газар дээрэхи уларилтай Һара нягта холбоотой гэжэ тодороо.

Арба юhэн жэл тухай болоод лэ дэлхэйн далайн нюруугай хөөрэдэг, дунда ородог үзэгдэл Һараhaa болодог байгаа гэжэ Ленинградай эрдэмтэд нүхэд Н. Максимов, Н. Смирнов гэгшэд олон жэлэй шэнжэлэл хэжэ тайлбарилаа. Һарын татасаhaa боложо далайн нюруу ганса суудхэ соо дээшэ, доошоо орохоhoo байха, хэдэн жэл үнгэрөөд лэ, тэрэнэй хэмжээнэй ехээр хубилдаг дээрэhээ газаа далайн Гольфстрим гэжэ дулаан урасхаал шэглэлээ хубилгадаг байна. Тэрэнhээ боложо сагай уларил ондоо болодог. Тиигэжэ аяар холын замби түбиhөө унгитайгаар сагай уларилай хубилдаг ушар хэдэн олон жэл урид мэдэгдэдэг болонхой.

Тойрон байhан оршон байдалай олон үзэгдэлые адаглажа, тэрээгээр хараадуулан, сагай уларилые арад зоной уридшалан мэдэхые оролдодог ушар баримтануудые суглуулжа, жэшэжэ, эрдэм ухаанай талаhaa шэнжэлэн үзэбэл ехэ hайн байгаа. Имэ хүдэлмэри байгаалиин элдэб үзэгдэлнүүдтэй холбоотойгоор сагай уларилай хубилдаг үндэhэн асуудалнуудые шэнжэлэн тайлбарилха хэрэгтэнь эрдэмтэдтэ сэгнэшэгүй туhа дэмжэлгэ хүргэхэ байна.

Сагай уларилай хубилалтые уридшалан хэлэдэг арад зоной ажаглалта, тэмдэглэлнүүдые мэдэжэ абаха, суглуулхын, согсолон шэнжэлхын зорилгоор Буряадай эрдэм-шэнжэлэлгын комплексно институдай радиофизикын лаборатори зарим тэды тодорхой хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ хүсэлтэй. Тиимэ тула тус лабораториин хүдэлмэрилэгшэд «Буряад үнэнэй» уншагшадта хандажа, байгаалиин ойлгогдоогүй асуудалаар «г. Улан-Удэ, ул. Кирова, 35. БКНИИ, лаборатория физики» гэhэн адресаар бэшэг эльгээхыень хүндэтэйгөөр гуйна.

Ц. ДУГАРОВ,
манай корр.

ТЕРЕЗИН ДАЙНАЙ АЮУЛЫЕ hАНУУЛНА

Саг ошохо бүреэ хүнэй сэдьхэлэй үбшэн эдэгээжэ, мартуулдаг юм гэлсэдэг. Тиимэшье байжа болоо юм бэзэ. Зүгөөр Прагада дүтэхэнэ оршодог Терезин гэдэг багахан городоор ябажа, хараhан үзэhэноо, дуулаhан юумэеэ мартаха аа бибдэа.

Терезин—XVIII зуун жэлдэ Чехиин хойто зүгтэ баригдаhан хэрэм. Тэрэниие император Иосиф II Мария Терезия эхынгээ хүндэлэлдэ барюулhан, Терезин гэжэ нэрлэhэн байгаа.

Терезин—ехэ, бага хоёр хэрэмhээ бүридэнхэй. Фашис эзэмдэлгын үедэ еврейнүүдые хааха түрмэ болгогдоhон ехэ хэрэмынь урдань багахан городок байhан, харин багань—аюултай зэмэтэдые хааха түрмэ байhан юм.

Фашистнууд бага хэрэмыень концентрационно лагерь болгобо. 1940 оной июниин 14-дэ хэрэм дээрэ хас тамгагай туг үлгэгдэжэ, шэрүүн хатуу абари зангаараа, барас хүсөөрөө суурхаhан эсесовец Генрих Иоккель лагериин комендантын тушаал эзэлбэ.

Ойрохон зуурада түрмэдэ хүнүүд багтаха шэнгэхэеэ болибо. 30—40 хүнэй байха камерада зуу гаран хүн байдаг болоо hэн. Түрмын зон айхабтар муу байдалда ажамидардаг байгаа. Камерын сонхонууд түмэр хүндэ хаалгануудаар бүтүүлээтэй. Хүнүүдтэ үмдэхэ хубсаhаншье, хушажа хэбтэхэ хүнжэлшье үгтэдэггүй байба. Зарим хүнүүд ухаа муутай болошодог, зариманиинь хэhээлтэ зобоолто дабажа шадангүй, наhа барашадаг hэн.

Дайнай эсэс багта концентрационно лагерьта нацизмын hабарта орожо зобоогдоhон 6 мянга шахуу хүн үлөөд байгаа. Дайнай 5 жэлэй туршада Европын 18 оронуудай 90 мянган хүн лагериин тамын зоболон эдлэhэн байна.

Ганса хүнэй байха камерын газаа багахан хашаа байдаг. Тэндэhээ hүниидөө хүнэй зүрхэ доhолгомо муухай хашхараан дуулдадаг hэн. Эндэ фашистнууд хүн зониие зэрлиг муухайгаар зобоохо мэргэжэлээ дээшэлүүлдэг байгаа. Энэ хашаа соо Чехиин Эсэргүүсэлтын хүдэлөөндэ хабаадагшад алуулhан, хэлбэришэгүй хатуу зоригтойшуул, тэрэ тоодо лагерьhaa тэрьедэхээ hанаhан хүнүүд, гол амяа таhартараа зобоолгоhон байха юм.

Хаалтада байhан ородууд гитлеровецүүдэй hанаа илангаяа ехээр зобоогшо hэн. Сүүлэй мүрдэлгын материалнуудhaa 800 ородууд лагерьта байгаа гэжэ элирэнхэй.

Хогодохи крематори үбшэлжэ ухэhэн, саазалуулагдаhан хүнүүдэй хүүр галдажа үрдидэггүй байба. Үхэhэн хүнүүдэй бэе үмхэй үнэр гутажа, лагериин хашаа соо обоолоотой хэбтэхэ. Ямар нэгэн үбшэн таража болохо гэжэ айhан лагериин хүтэлбэрилэгшэд хоёр нүхэ малтуулжа, хүүрнүүдые булахые захирба.

Хожомынь Национальна үхээридэ хүдөө табихаяа нүхэн соо булагдаhан хүнүүдые малтажа гаргахада, 600 хүнэй шарил олдоо бэлэй. Терезинэй түрмэдэ, концентрационно лагерьта наhа бараhан 30.000 хүн городой энэ Национальна үхээридэ хадагалаатай.

Түрмын журамай ёhoop, эрэ хүнүүд долоо хоноод лэ үhээ абхуулха газарта ошодог байгаа. Эндэ хэды сохюулдаг байбашье, ехэ дуратайгаар ошодог hэн. Яахадааб гэхэдэ, үhэ, hахалаа абхуулха үедөө «эрхэ сүлөөдэ» юунэй боложо байhан тухай hүүлэй hонинуудые мэдэжэ абадаг байгаа бшуу. Эндэ дуулаhан мэдээнүүдынь тэдээндэ зориг оруулдаг, дайсан фашистнууд үгы хэгдэжэ, энэ зоблонгhoo сүлөөрхэбди гэhэн найдал түрүүлдэг байгаа.

Тиимэ даа, энэ тамын зоблонгhoo гараха гэжэ оролдохоhoo ондоо юумэн тэдээндэ үгы байгаа бшуу. Хүшэр хүндэ хүдэлмэри хэды хэдээшье, тэдэнэр лагерьhaa табигдахагүй байгаа. Гансал үхэhэн хүнүүд лагерьhaa гаргагдагша hэн. Фашис Германиин бута сохигдохоо байhан үедэшье эгээл имэ байгаа.

Чехословакида коммунис нюуса хүдэлөөнэй 56 гэшүүд сүлөөлэгдэхэhөө хэдэн үдэр урда тээ алуулшоо. Прагын гестапын захиралтаар 1945 оной майн 2-то тэдэнэр саазалуулhан байна. Үлэсхэлэн хооhон байhандаа, үбшэ хабшанда баригдаhандаа, хэhээгдэн зобоогдоhондоо шадал шэнээгүй болошоhон тэдэнэршье фашистнуудта аюул татажа болохо байгаа бшуу. Тиигээд лэ гитлеровецүүд тэдэниие саг соонь үгы хэхые оролдоо.

Түрмын зониие буу зэбсэгтэй фашистнууд харууhалан ябаа. Энэнь — плендэ орогшодой hүүлшынь зам байгаа. Энэ харгыгаар ошоhон нэгэшье хүн hөөргөө бусаа гэжэ байгаагүй юм. Майн урин дулаахан тэрэ үдэр тэдэнэр юу бодожо ябаа хаб? Тэдэнэй юун тухай бодожо ябаhые гансал багсаажа мэдэхээр. Тэдэнэр арадайнгаа үмэнэ уялгаяа дүүргэhэнээ мэдэрэн, фашизмын заатагүй илагдаха байhандань этигэн ябаашань мэдээжэ. Тэдэнэр гам хайра гүйгаагүй.

...Уйдхар түрүүлмэ хүндэ хаалга, хэдэн зуугаад хаалтада байгшадай елытэр гэшхэжэрхиhэн шулуун, гансал үхэл тээшэ ошоходонь нээгдэдэг түмэр ябаган үүдэн, модо дэбдеэтэй саазалалгын талмай. Хори гаран жэл үнгэрөөд байхада, саазалалгын энэ газарта хүнэй булин шуhанай барзайн хаташоод байхыень харахадаа, сэдьхэл зүрхөө үбдэнгүй байхын аргагүй.

Терезин хэрэмэй хананууд фашис дарлалтаhaa арадуудые хамгаалхын тулада тэмсэhэн эрэлхэг зоригто патриодуудай нангин дурасхаалые хадагалан байна. Энэ дурасхаал хэтэ мүнхэдөө байха.

Би хэрэм-музейhээ гаража ошоходоо, шуhа мяханайнгаа таhардаhые энэ хотодо мүнхэдөө орхиhон мэтээр сэдьхэжэ ябааб. Экскурсовод басаганда мордолгын мэндэ дуулгахадаа, лагериин ажабайдалые хаанаhaa нимэ эли тодоор мэдэхэ байгаа хаб гэжэ hонирхон асуугааб.

— Минии үбгэ эсэгэмни эндэ хаалтада байhан юм, — гэжэ басаган харюусаба. — Имэ зэрлиг ааша тухай бүгэдэ хүнүүд мэдэжэ абаhай, тиигээд хори гаран жэлэй саада тээ Терезиндэ болоhон аюулые hэргылhэй гэжэ би хүсэнэб.

Геннадий РОДИОНОВ.
(АПН).

ОАР-ай шэнэ конституциин гол ёhонууд

КАИР, июлиин 12. (ТАСС). ОАР-ай саг үргэлжын конституцие зохёохо талаар Национальна суглаанай комиссиин түрүүлэгшэ Абу Нусейр комиссиин зохёоhон конституциин шухала гол ёhонууд тухай соносхоо. Конституциин проект энэ жэлэй сентябрь hарада арадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаха юм. Хараалагдаhан гол ёhонуудай үндэhөөр ОАР демократическа социалис гүрэн болоно. Гүрэнэй шажан мүргэлынь ислам, гүрэнэй хэлэниинь араб хэлэн болоно. Гүрэн ажалшан арадай холбоондо үндэhэлнэ. Египет арад араб нациин таhаршагүй хубинь мүн. Арабска социалис союз (АСС) демократиие бэелүүлхэдэ угаа шухала хэрэгтэй болодог египет арадай дура хүсэлые элирхэйлэн мэдүүлдэг. Гүрэнэй генеральна политикые тодорхойлхо, тэдэниие бодотоор бэелүүлгын хойноhoo хиналта табиха хэрэгтэ союз шухала үүргэ дүүргэхэ болоно. Арадай бүрин эрхэ засагые бэелүүлхэ эшэ үндэhэн болоно гээд саг үргэлжын конституциин проект соо саашадаа хэлэгдэнэ. Гүрэнэй генеральна политикын хойноhoo хиналта бэелүүлхэ гээшэ гүрэниие толгойлогшын зорилго болоно. Правительство хадаа арабска социалис союзай гүйсэдхэхы орган боложо, арадта алба хэхэ болоно, харин Национальна суглаан арабска социалис союзай парламентска орган болоно. Хуули гаргаха, түсэблэхэ, мүнгэн сангай талаар хиналта хэхэ гээшэ Национальна суглаанай эрхэ түлөөлэлгэдэ оролсоно. Хуулиин зүбөөр бэелүүлэгдэхын тулада юридическа орган бэеэ даанхай байха зэргэтэй.

Социалис системэ гүрэнэй экономическа үндэhэ hуури болоно, эндэ хүниие хүнэй мүлжэхэ ябадал байхагүй. Бүхы эрхэтэлтэ адли тэгшэ арга боломжонууд хангагдаха гээд шэнэ конституциин проект соо хэлэгдэнхэй.

Арад хадаа үйлэдбэриин бүхы хэрэгсэлнүүдые, тэрэшэлэн гүрэнэй экономикодохи ниитын болон энгэй секторнуудэй хойноhoo хиналта бэелүүлдэг байха.

Гурбан янзын: ниитын, кооперативна болон энгэй зөөринүүд бии байхаар тогтоогдоо. Баялигай бүхы эшэ үндэhэнүүд ниитын зөөридэ хамаадаха байна. Кооперативна зөөри хүгжөөлгэ урмашуулагдаха. Энгэй үмсэ хадаа хуулита ёhoop оллоhон олзо доходуудта үндэhэлхэ, ямаршье хазагайралта болон мүлжэлгэгүйгөөр, национальна экономикые хүгжөөлгэдэ туhалха болоно.

Феодализмын hэргэлгые, газар эзэмдэгшэдэй олон бололгые зайсуулха зорилгоор газар эдлэлгэ хизаарлагдаха юм. Шажан хадаа арадай оюун бодолой хүсэн боложо, обществын үг зорилгые бэелүүлгэдэ туhалха ёhотой. Ниитын гуримай ёhoop шажан мүргэлэй ёhолол үнгэргэлгые гүрэн хамгаалха. Булэ хадаа обществын үндэhэ hуури болоно. Булэ шажан мүргэлдэ, абари заншал болон национализмда түшэглэдэг байха. Ажал хэхэ гээшэ гражданин бүхэнэй эрхэ, уялга, нэрэ хүндын хэрэг мүн. Социальна тэдхэмжэ гүрэнэй зүгhөө лаблан баталхагдана. Үгын, хэблэлэй мэдээсэлнүүдэй хэрэгсэлнүүдые ашаглаха эрхэ сүлөө, научна шэнжэлэлгэнүүдые хэхэ эрхэ сүлөө лаб хангагдаха, өөрыгөө шүүмжэлэл, мүн национальна байгуулалтые хангаха үндэhэ hуури болохоор таатай шүүмжэлэл дэлгэрүүлэгдэхэ байна.

Шэнэ конституциин проект комиссиин нээмэл заседанинууд дээрэ, тэрэшэлэн хэблэлээр дамжуулан зүбшэн хэлсэгдэхэ. Эдэ заседанинуудта хабаадагшадай 50 процентнь хүдэлмэришэд болон таряашад байха гээд Абу Нусейр заагаа.

Югослави Инди хоёрой хэлсээн тушаа мэдээсэл

БЕЛГРАД, июлиин 12. (ТАСС). Югославо-индийскэ хамтын мэдээсэл эндэ толилогдоо. Тэрээн соо иигэжэ хэлэгдэнэ. СФРЮ-гэй президент И. Броз Тито, СФРЮ-гэй Союзна гүйсэдхэхэ суглаанай түрүүлэгшэ П. Стамболич болон Индиин премьер-министр И. Ганди дэлхэй дээрэхи мүнөөнэй оршон байдалые, улаохоорондын олон шухала асуудалнуудаар, тэрэшэлэн хоёр ороной хоорондохи хани ёhоной харилсаа холбоо саашадань бэхижүүлхэ асуудалнуудаар hанамжануудаа мэдэлсээ, тэдэниие hайса зүбшэн хэлсээ.

Булэглэлнүүдтэ хабаадалсахагүй, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха политикын ехэ удха шанартай байhые хоёр тала лаблан тэршэлээ гээд мэдээсэл соо заагдана. Бүхы дэлхэйн тулалдаанда хүргэжэ болохоор хүсэ хэрэглэхэ политикын, хамааралсалгын болон зэбсэгтэ интервенциин политикын дэлхэйн зарим хубинуудта нэтэрүүгээр бэелүүлэгдэжэ байhанhaa уламжалан, гүнзэгы ехээр hанаагаа зобожо байhанаа тэдэнэр мүн лэ элирхэйлэн мэдүүлээ.

СФРЮ-гэй президент И. Броз Титые Инди ошохыень Индиин премьер-министр И. Ганди уряа. Энэ уряал hайшаалтайгаар хүлеэн абтаhан байна.

УРДА ВЬЕТНАМДАХИ ДАЙН БАЙЛДААН

ХАНОЙ, июлиин 12. (ТАСС). Тхузаумот провинцида хашалта хэhээлтын ябуулгануудые хэжэ байhан Америкын нэгэдэхи ябаган сэрэгэй дивизиин подразделенинүүдтэй Урда Вьетнамай сүлөөрэлгын армиин сэрэгшэд июнь, июль hарануудта дайшалхы ябуулга эдэбхитэйгээр хэhэн байна. Освобождение агентствын дамжуулгада үндэhэлэн ВИА агентствын мэдээсэhэнэй ёhoop, 13-дахи харгы дээрэ ябаhан американ колонные патриодууд июлиин 9-дэ доботолжо, даб дээрэхи мэдээнэй ёhoop, реактивна самолёт, вертолёт, мүн 30 танк болон хуягта машинануудые усадхаа. Сүлөөрэлгын армиин подразделенинүүд мүн лэ энэ райондо дайсанай баhа нэгэ колонные июлиин 10-да доботолжо, намнан тараahан, ехэ хохидолдо оруулhан байна.

Энэ провинцида оройдоол нэгэ hарын турша соо, июниин 8-haa июлиин 9 хүрэтэр Урда Вьетнамай патриодуудай эдэбхитэйгээр байлдаа хэхэдэ америкынхид 130 танк болон бронетранспортёр, 75 самолёт алдаа, 600 солдат болон офицерынь алуулаа.

ШАТАР

РЕСПУБЛИКЫН ТҮРҮҮ hУУРИИН ТҮЛӨӨ

Шатараар республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ наадагдаагүй үнгэрhэн, хойшолуулагдаhан партинуудай наадалга болоо. Енинтэй наадахадаа үлүү хүбүүтэй боложо хойшолуулhан партияа наадахадаа, Сумкин тэрэ үлүү хүбүүгээ зорюута табижа үгөөд, хоюулаа аб адли болобошье, байдалаа hайжаруулан, нүгөөдэеэ амарханаар шүүжэрхёо. Хойшолуулhан наадалгаяа үргэлжэлүүлхэдээ Могордоев үлэ мэдэг булюу байдалтай байбашье, Игумновые шүүжэ шадангүй тэнсэбэ. Наадагдаагүй үнгэрhэн шэнэ партинууд наадагдаба. Пинягин Бурловые шүүгээ, Гармаева Могордоевтой тэнсээ. Черноскутовтай наадахадаа булюу байдалтайгаар хойшолуулhан партияа Мотовилов шүүгээ. Сангадиевтай наадажа хойшолуулhан партияа Черноскутов шүүhэн байна. Сангадиевынь Бурловые шүүбэ.

Зургаадахи наадалгада Черноскутов 14-дэхи ябадалдаа Сумкинда шүүгдэбэ. Гонзельский Бурловые илаhан байна. Игумнов Пинягинда илагдаба. Болгоомжотойгоор наадажа байhaap, Мельников Мункуевта алдажархёо. Салтанов түрүү теориин ёhoop наадажа шалаагүй дээрэhээ тулюур байдалтай боложо бодоёо алдаад, hүүлээрнь Сангадиевта шүүгдэhэн байна. Могордоев Власов хоёр наадаагүй. Ушарынь, Власовын ерээгүй. Хүндэтэй шалтаггүй haa, Власовын шүүгдэhэндэ тоологдохо. Гармаева—Тоглоев, Мотовилов—Енин гэгшэдэй парти хойшолуулагдаба.

Зургаадахи наадалай hүүлээр табаhaa табан очкотой болоhон Пинягин түрүүлжэ ябана.

Б. ЦЫДЕНОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Предприятиин кредит» гэhэн түрүү бэшэг. Буряадай АССР-эй Арадай хиналтын комитедтэ—«Таряа хуряалгада бэлэдхэлые арадай хиналта доро абаха». «Ногоон дайдын хэшэгүүд» гэhэн А. Митниковэй репортаж. Түрэл орон догорнай.

Хоёрдохи хуудаhанда: «КПСС-эй ЦК-гай майн Пленумэй шиидхэбэринүүдые хүсэндэнь хүргэе!» гэhэн рубрика доро Ц. Семеновой статья. В. Островскиин корреспонденци. «Партийна hуралсалай жэлэй дүнгүүд» гэhэн рубрика доро А. Обросовагай статья.

Гурбадахи хуудаhанда: «Ёhо тэдыгээр хандахада...» гэhэн Л. Неретинагай корреспонденци. Хилын саанаhaa мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаханда: нютаг нютагhaa мэдээсэнэ. Спортын hонин.

ФУТБОЛ

УУЛЗАЛГЫН ДҮН 1:1

hүүлшынгээ наада үнгэргэхөөр Шэтын «Забайкалец» командада айлшалhан манай «Сэлэнгын» футболистнууд уулзалгаяа 1:1 тоотойгоор түгэсхэбэ. Наадан түрүүшын хахадта талмайн эзэд нэгэ бүмбэгэ сохижо, манайхидай ворота руу оруулhан байна. Наадан хоёрдохи хахадай дүүрэхын тэндэ «Сэлэнгэ» командын доботологшо Сенотрусов харюугай бүмбэгэ сохижо үрдиhэн байгаа. Мүнөө «Сэлэнгэ» команда наадан наадайнгаа түрүүшын хахадые дүүргэжэ, дүн хамтадань 20 очкотой болобо.

Хоёрдохи хахадай наадан июлиин 25-haa эхилхэ. Айлшаар манайда Комсомольск-на-Амуре городой футболистнууд ерэхэ болонхой. Июлиин 29-дэ манай футболистнууд Эрхүүгэй «Ангара» командатай наадахаар тиишэ ошохо болонхой. Августын 3—7-до «Сэлэнгэ» Красноярскын, Ангарскын футболистнуудтай наадахаар тиишэ ошохо юм.

Августын 13-да өөрынгөө стадион дээрэ Семипалатинскын «Цементник» командатай наадахаар хүлеэгдэнэ.

Т. БАДМАИН.

3:0 ГЭhЭН ТООТОЙГООР ИЛАЛТА ЭХИЛБЭ

МИДЛСБРО, июлиин 12. (ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд Н. Киселев, В. Чуксеев).

Дэлхэйн чемпионадай 16 финалистнуудай дундаhaa гурбан: КНДР-эй, Мексикын болон Португалиин суглуулагдамал командануудтай советскэ команда уулзаагүй байhан юм. Тиин жээрэбэй ёhoop манайхин түрүүшын матчда Корейн футболистнуудтай уулзаха болоhон байна.

Энэ уулзалга «Эрсом-парк» гэжэ стадиондо мүнөө үдэшэ эхилээ. СССР-эй командын составта Кавазашвили, Пономарев, Шестернев, Хурцилава, Островский, Сичинава, Сабо, Численко, Банишевский, Малафеев, Хусаинов; КНДР-эй—Ли Чан Мен, Пак Ри Соп, Син Ен Гю, Им Чжун Сон, Кан Бон Чиль, Пак Сон Чжин, Им Сон Хви, Хан Бон Чжин, Пак Ду Ик, Кан Рен Ун, Ким Сон Иль гэгшэд ороно.

Түрүүшын таймын хахадта советскэ дүршэл ехэтэй футболистнууд булюу байдал туйлажа шадаагүй, нүгөөдүүлынь шэн зоригтойгоор урдаhaань ороhон байгаа. Түбэй доботологшо Пак Ду Ик, эгээн баруун захын доботологшо Хан Бон Чжин манай хамгаалагшадые нэгэтэ бэшэ бэрхэтэй байдалда оруулдаг байгаа.

Түрүүшээр манай футболистнууд доботолгоёо амжалтатайгаар түгэсхэжэ бирадаггүй байшоо. Тэрэ байтагай Хурцилавын таарууугүй бүдүүлиг аяг гаргаhан дээрэhээнь 14 болон 19-дэхи минутануудта нүгөө талынхид ялын сохилтонуудые хэхэ эрхэтэй боложо, бүмбэгэнь манайхинай үүдэ руу орон алдаhан байха юм.

Имагтал 31-дэхи минутада Малафеев баруун талын Банишевскиин үгэhэн бүмбэгые шадамараар хэрэглэн, нүгөөдүүлэйнгээ үүдэ руу сохижо шадаа. Тиин тоонь 1:0 болоо.

Оройдоол 115 секундын үнгэрөөд байхада, Банишевский хоёрдохи бүмбэгэ толгойгоороо сохижо, нүгөө талынгаа үүдэ руу оруулаа. Тиин совет командын хүсэд булюу байhаниинь тон эли болоо.

Наадан дүүрэхэ хүрэтэр хоёр минутын үлөөд байхада Эдуард Малафеев бүмбэгые үбсүүндээ тодожо абаад, ялын талмай дээрэ сүмэрэн ороhоноойнгоо удаа намдуу түбшэнөөр сохижо, гурбадахи бүмбэгэ нүгөө талынгаа үүдэ руу оруулжа шадаа.

5:0 гэhэн тоотойгоор швейцариинхидые шүүhэн ФРГ-гэй командын наадашан Хеллер футболоор дэлхэйн наймадахи чемпионадта түрүүшын бүмбэгэ сохижо оруулhан байха юм.

Ливерпульска «Эвертон» гэжэ стадион дээрэ бразилиинхид Болгариин командатай уулзаа. Бразилиинхид нүгөөдүүлээ 2:0 гэhэн тоотойгоор шүүhэн байна.

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур.
1966 оной июлиин 14.

Редактор Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд:

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственный—47-59, 35-14, промышленный—48-69, 33-61,

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: партийной жизни—40-49, идеологический—24-74, 60-21, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25-41, 38-30, информации—34-05 и переводов — 24-74.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н-03542. Зак. № 516.